

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

**ADOLESANLARDA SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERLE
ÖZKAVRAM İLİŞKİSİ**

Dr. Özge TUNCER

**AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI
UZMANLIK TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. İnci Meltem ATAY**

ISPARTA - 2011

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ

**ADOLESANLARDA SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERLE
ÖZKAVRAM İLİŞKİSİ**

Dr. Özge TUNCER

**AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI
UZMANLIK TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. İnci Meltem ATAY**

**Bu araştırma Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Koordinasyon Birimi tarafından proje no 2383-TU-10 ile desteklenmiştir.**

ISPARTA – 2011

ÖNSÖZ

Tezimin yürütülmesinde emek ve katkılarından dolayı tez danışman hocam Ruh Sağlığı ve Hastalıkları A.D'dan Yrd. Doç. Dr. İnci Meltem ATAY'a,

Uzmanlık eğitimim süresince her konuda yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve deneyimleri ile eğitimime katkıda bulunan, tez çalışmamın başlangıç aşamasında yol gösteren ve destek olan çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Kurtuluş ÖNGEL'e,

Yanımdaki varlığıyla bana güç veren, bilgi ve tecrübelerini paylaşan, tezimi yazarken karşılaştığım zorluklarda bana yol gösteren çok değerli hayat arkadaşım, biricik eşim Üroloji A.D'dan Arş. Gör. Dr. Hamdi TUNCER'e,

Aile hekimliği asistanlığım süresi boyunca beraber olduğum, aynı süreci paylaştığım bölümdeki tüm asistan arkadaşlarıma, rotasyonlarım sırasında bilgi ve tecrübeleriyle eğitimime katkıda bulunan başta Anabilim Dalı Başkanımız Prof. Dr. Tamer MUNGAN olmak üzere üniversitemizin değerli tüm hocalarına,

Bu günlere gelmemde çok özveri gösteren ve emek harcayan, sevgilerini ve ilgilerini hiç eksik etmeyen sevgili anneme ve babama çok teşekkür ederim.

Dr. Özge TUNCER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri	4
2.1.1. Ergenlik Dönemi	4
2.1.2. Ergenlik Döneminde Fiziksel ve Cinsel Gelişim.....	5
2.1.3. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim	6
2.1.4. Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim	7
2.1.5. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim.....	8
2.1.6. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi.....	9
2.2. Benlik Kavramını Açıklayıcı Yaklaşımlar	10
2.2.1. Benlik Tanımları	10
2.2.2. Benlik Kavramının Özellikleri	12
2.2.3. Benlik Algısının Kuramsal Temeller Çerçevesinde İncelenmesi	13
2.2.4. Sembolik Etkileşim Kuramına İlişkin Benlik Algısı Görüşleri	14
2.2.5. Psikoanalitik Kurama İlişkin Benlik Algısı Görüşleri.....	16
2.2.6. Neo-Freudien Kurama İlişkin Benlik Algısı Görüşleri	17
2.2.7. Kişilerarası Kurama İlişkin Benlik Algısı Görüşleri	18
2.2.8. Psikososyal Gelişim Kuramına İlişkin Benlik Algısı Görüşleri	18
2.2.9. Yakın Dönem Benlik Algısı Kuramları	19
2.3. Benlik Algısının Gelişimsel Dönemler Çerçevesinde İncelenmesi.....	23
2.3.1. Çocukluk Döneminde Benliğin Gelişimi.....	23
2.3.2. Ergenlik Döneminde Benliğin Gelişimi	25
3. MATERYAL ve METOD	29
3.1. Araştırma Projesi	29
3.2. Araştırma Bölgesi	29
3.3. Araştırmanın Tipi	29
3.4. Araştırmanın Evreni ve Evrenin Tanıtılması.....	29
3.5. Araştırmanın Uygulama Şekli	29

3.6. İstatistiksel İncelemeler	30
3.7. Araştırma Sırasında Karşılaşılan Güçlükler	30
3.8. Kişisel Bilgi Formu	30
3.9. Pierss Harris Özkavrama Ölçeği: (Pierss Harris Children's Self-Concept Scale)	31
3.9.1. Pierss-Harris Özkavram Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliği	32
3.9.2. Pierss-Harris Özkavram Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanma İşlemi	33
4. BULGULAR	34
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	70
ÖZET	81
SUMMARY	82
KAYNAKLAR	83
EKLER	88
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	88
EK 2. Çocuklarda Öz-kavram Ölçeği	89

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Örnekleme oluşturan bireylerin cinsiyetlerine göre dağılımları.....	34
Tablo 2. Örnekleme oluşturan bireylerin kardeş sayılarına göre dağılımları	34
Tablo 3. Örnekleme oluşturan öğrencilerin anne yaşına göre dağılımları.....	34
Tablo 4. Örnekleme oluşturan öğrencilerin anne eğitim durumuna göre dağılımları	35
Tablo 5. Örnekleme oluşturan öğrencilerin anne meslek durumuna göre dağılımları	35
Tablo 6. Örnekleme oluşturan öğrencilerin baba yaşına göre dağılımları.....	35
Tablo 7. Örnekleme oluşturan öğrencilerin baba eğitim durumuna göre dağılımları	36
Tablo 8. Örnekleme oluşturan öğrencilerin baba meslek durumuna göre dağılımları	36
Tablo 9. Örnekleme oluşturan öğrencilerin aile türüne göre dağılımları	36
Tablo 10. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ailede anlaşılamadığı kişi durumuna ilişkin bulgular	37
Tablo 11. Örnekleme oluşturan öğrencilerin okul dersleri durumuna ilişkin bulgular	37
Tablo 12. Örnekleme oluşturan öğrencilerin kronik hastalık durumuna ilişkin bulgular	37
Tablo 13. Örnekleme oluşturan öğrencilerin gözlük kullanma durumuna ilişkin bulgular	38
Tablo 14. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ameliyat olma durumuna ilişkin bulgular	38
Tablo 15. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ekonomik durumunu algılayışına ilişkin bulgular	38
Tablo 16. Örnekleme oluşturan öğrencilerin yakın zamanda duygusal bir olay yaşama durumuna ilişkin bulgular	39
Tablo 17. Örnekleme oluşturan öğrencilerin intihar etmeyi düşünme durumuna ilişkin bulgular	39
Tablo 18. Araştırmaya katılan öğrencilerin, cinsiyetlerine göre öz-kavram ölçeğindeki toplam puanları ve alt boyut puanları, standart sapmaları ve T-testi sonuçları, P değerleri.....	40
Tablo 19. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ailelerinde anlaşılamadığı birinin olup olmadığına göre öz-kavram ve alt boyut puanları, T-testi ve P değerleri.....	41
Tablo 20. Örnekleme oluşturan öğrencilerin kronik hastalık olup olmadığına göre öz-kavram ve alt boyut Puanları, T-testi ve P değerleri.....	41
Tablo 21. Örnekleme oluşturan öğrencilerin gözlük kullanma durumuna göre öz-kavram ve alt boyut Puanları, T-testi ve P değerleri.....	42
Tablo 22. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ameliyat geçirme durumuna göre öz-kavram ve alt boyut Puanları, T-testi ve P değerleri.....	43

Tablo 23. Örnekleme oluşturan öğrencilerin yakın zamanda duygusal bir olay yaşama durumuna göre öz-kavram ve alt boyut puanları, T-testi ve P değerleri.....	43
Tablo 24. Örnekleme oluşturan öğrencilerin intihar etmeyi düşünme durumuna göre öz-kavram ve alt boyut Puanları, T-testi ve P değerleri.....	44
Tablo 25. Öğrencinin BMI'sine göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri.....	45
Tablo 26. Öğrencinin BMI'sine göre mutluluk-doyum alt boyut puanı, SD ve P değeri.....	45
Tablo 27. Öğrencinin BMI'sine göre kaygı alt boyut puanı, SD ve P değeri.....	45
Tablo 28. Öğrencinin BMI'sine göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde Olma alt boyut puanı, SD ve P değeri.....	46
Tablo 29. Öğrencinin BMI'sine göre davranış, uyma ve konformite alt boyut puanı, SD ve P değeri.....	46
Tablo 30. Öğrencinin BMI'sine göre fiziksel görünüm alt boyut puanı, SD ve P değeri.....	47
Tablo 31. Öğrencinin BMI'sine göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı, SD ve P değeri.....	47
Tablo 32. Öğrencinin kardeş sayılarına göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri.....	48
Tablo 33. Öğrencinin kardeş sayılarına göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri.....	48
Tablo 34. Öğrencinin Kardeş Sayılarına Göre Kaygı Puanı, SD ve P değeri.....	48
Tablo 35. Öğrencinin kardeş sayılarına göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri.....	49
Tablo 36. Öğrencinin kardeş sayılarına göre davranış, uyma ve konformite puanı, SD ve P değeri.....	49
Tablo 37. Öğrencinin kardeş sayılarına göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri.....	50
Tablo 38. Öğrencinin kardeş sayılarına göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri.....	50
Tablo 39. Öğrencinin anne eğitim durumuna göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri.....	50
Tablo 40. Öğrencinin anne eğitim durumuna göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri.....	51
Tablo 41. Öğrencinin anne eğitim durumuna göre kaygı puanı, SD ve P değeri.....	51
Tablo 42. Öğrencinin anne eğitim durumuna göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri.....	52
Tablo 43. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri.....	52
Tablo 44. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri.....	53

Tablo 45. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri.....	53
Tablo 46. Öğrencilerin anne mesleğine göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri	53
Tablo 47. Öğrencilerin anne mesleğine göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri.....	54
Tablo 48. Öğrencilerin anne mesleğine göre kaygı puanı, SD ve P değeri	54
Tablo 49. Öğrencilerin anne mesleğine göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri.....	55
Tablo 50. Öğrencilerin anne mesleğine göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri.....	55
Tablo 51. Öğrencilerin anne mesleğine göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri.....	56
Tablo 52. Öğrencilerin anne mesleğine göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri.....	56
Tablo 53. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri.....	56
Tablo 54. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri.....	57
Tablo 55. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre kaygı puanı, SD ve P değeri	57
Tablo 56. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri	58
Tablo 57. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri.....	58
Tablo 58. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri.....	58
Tablo 59. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri.....	59
Tablo 60. Öğrencilerin baba mesleğine göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri	59
Tablo 61. Öğrencilerin baba mesleğine göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri.....	60
Tablo 62. Öğrencilerin baba mesleğine göre kaygı puanı, SD ve P değeri	60
Tablo 63. Öğrencilerin baba mesleğine göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri.....	61
Tablo 64. Öğrencilerin baba mesleğine göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri.....	61
Tablo 65. Öğrencilerin baba mesleğine göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri.....	62
Tablo 66. Öğrencilerin baba mesleğine göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri.....	62

Tablo 67. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri.....	63
Tablo 68. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri.....	63
Tablo 69. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre kaygı puanı, SD ve P değeri.....	64
Tablo 70. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri.....	64
Tablo 71. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri.....	65
Tablo 72. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri.....	65
Tablo 73. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri.....	66
Tablo 74. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri.....	66
Tablo 75. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre mutluluk, doyum Puanı, SD ve P değeri.....	67
Tablo 76. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre kaygı puanı, SD ve P değeri.....	67
Tablo 77. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri.....	68
Tablo 78. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri.....	68
Tablo 79. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri.....	69
Tablo 80. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri.....	69

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Benlik kavramının boyutları.....	12
Şekil 2. Kohut'un Benlik Kuramı.....	21

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Benlik kavramı literatürde farklı şekillerde isimlendirilmekte ve tanımlanmaktadır. "Benlik kavramı psikoloji literatüründe "benlik tasarımı", "öz kavramı" ve "kendilik anlayışı" olarak isimlendirilmektedir" (1). Benlik kavramı, kişinin çeşitli kişilik özelliklerinin kendinde bulunuş derecesi hakkındaki değerlendirmelerinin bütünü ya da kendini algılamasıdır (2). Bireyin kendi ben'inin, başka bir deyişle kendi kimliğinin farkında olmasıdır (3). Benlik kavramı kendimizde ne gördüğümüz, bizim kendimizi nasıl gördüğümüz ve başkalarının bizi nasıl gördüğüyle belirlenir (4). Yapılan tanımlamalarda benlik kavramının şemsiye kavram olduğu; ideal benlik, özsaygı ve benlik imgesi terimleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu kavramlardan yola çıkarak benlik kavramını açıklamak doğru olacaktır. Benlik kavramının altındaki terimler; yani benlik imgesi, bireyin sahip olduğu zihinsel ve fiziksel özelliklerinin farkında olması; ideal benlik, benlik imgesinin gelişimiyle çocuğun yavaş yavaş sahip olması gereken ideal özelliklerin neler olması gerektiğini öğrenmesi; özsaygı, bireyin benlik imgesi ile ideal benliği arasındaki farkın değerlendirilmesidir (3).

Benlik kavramının, beğenilip benimsenmesi benlik saygısını (self esteem) oluşturur. Benlik saygısı, "kişinin kendisini değerlendirmesi sonucu ulaştığı, benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur". Kişinin kendini beğenmesi ve kendi benliğine saygı duyması için üstün niteliklere sahip olması gerekmez. Çünkü benlik saygısı, kendini olduğundan aşağı ya da üstün görmeden kendinden memnun olma durumudur. Kendini değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevmeye değer bulmaktır. Benlik saygısı, kendini olduğu gibi kabullenmeyi, özüne güvenmeyi sağlayan olumlu bir ruh halidir (5,6).

Chzanowski, benlik saygısını en geniş anlamıyla, kişinin yeti ve güçlerinin iyi bir değerlendirmesine dayanan kendisiyle ilgili olumlu imgesi olduğu görüşündedir. Benlik saygısının bazı yönleri zeka, görünüm, beden yapısı gibi kişinin doğal özelliklerinin üzerine gelişir. Kişi kendinin değerlerinde olumlu bir tutum içindeyse benlik saygısı yüksek, olumsuz bir tutum içindeyse benlik saygısı düşük olmaktadır (7).

Benlik saygısı kişiliğin önemli bir boyutu ve olumlu bir kişilik özelliği olarak kabul edilirken; bireyin toplum içinde davranışlarını etkileyen olgu karşısında vereceği tepkileri belirleyen kendisini yetenekli, önemli, başarılı, değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevilmeye değer olarak algılama şeklinde gördüğü gibi kabullenmeyi özüne güvenmeyi sağlayan olumlu bir ruh halidir. Yüksek benlik saygısına sahip bir birey kendisine saygı duyar ve kendini toplumda değerli bir kişi olarak görür. Düşük benlik saygısına sahip bireyler kendi benliklerini reddeden uyumsuz bireyler olarak tanımlanmaktadır (8).

Gelişim psikologlarına göre ilköğretim II. kademesindeki ve orta öğretimdeki öğrenciler ergenlik döneminde kabul edilir. Ergenlik psikolojisinde; ergenlik çağı için kesin bir yaş dilimi verilmemekle beraber, kızlar için 13-18, erkekler için 12-21 yaş sınırı içinde tanımlanmaktadır (9).

Ergenlik çağında kişinin yetişkin olma yolunda kimlik kazanması beklenir ki; bu durum ergeni zaman zaman bir kimlik karmaşasına sürükler. Ergenliğin başlangıcında görülen cinsel uyanış ve kişide gittikçe artan bağımsızlık gereksinimi toplumun engellemesiyle bir çeşit bunalıma sebep olur. Toplumun bireyden beklentileri de ayrı bir kaygı kaynağıdır (10).

Ergenliğin psikolojik ve sosyal çalışmalarının önemli bir bölümünü, kişinin birey olarak kim olduğunu keşfetmesi oluşturur. Erik Erikson'a göre ergenler kimlik bunalımı, kimlik oluşumu ile kimlik karmaşası arasındaki çatışmayı çözmelidirler. Erikson kişinin kimliğini sorgulamasının insanın temel bir gereksinimi olduğunu vurgulamıştır (11).

Benlik saygısı ergenlik döneminde önem kazanan bir özelliktir. Sullivan'a göre ergenlik başarılı bir uzlaşma ile sonlanırsa, birey bu dönemden her türlü koşula yetecek benlik saygısı edinerek çıkmaktadır. Bu benlik saygısı başkalarına saygıyı ve kişisel özellikleri toplumsal düzene uydurarak, kişisel girişimciliği de beraberinde getirir. Ergenlik döneminde geliştirilen benlik saygısı düzeyinin düşük olması daha sonraki yıllarda bireyin kendi benliğini kabul etmemesine yol açabilmektedir. Bu da içe kapanma, ya da saldırgan türdeki davranışlara neden olabilmektedir. Benlik saygısı, ruh sağlığı ile çeşitli biçimlerde ilişkili bir kavramdır. Benlik saygısının

kökeni çocuklukta başlamakta fakat ergenlik döneminde örgütlenip, bireyin yaşamını etkileyen kalıcı bir faktör olmaktadır (7).

Yaşamın önemli bir parçasını oluşturan ergenlik çağının sağlıklı bir şekilde atlatılabilmesi, bireyi geleceğe ve hayata hazırlamada önemli rol oynamaktadır. Bu süreçte kişinin sağlıklı ruh halinde olabilmesi için kendisine değer, önem vermesi, bununla birlikte bulunduğu durumda problemleri çözebilecek başarıyı kendisinde görebilmesi gerekmektedir. Bu önemli süreçte özgüveni etkileyen sosyodemografik farklılıkların tespit edilmesi sonraki kuşakların yüksek özgüven duygusuyla yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır. Yaptığımız tez çalışmasında, adolesanların öz-kavram ölçeğiyle kendilerine olan güvenlerini değerlendirerek, özgüven durumunun ergenlerin yaş, cinsiyet, annenin-babanın eğitim düzeyi, yaşı, ailenin ekonomik durumu ve adolesanların okul başarıları, arkadaşlarıyla ilişkilerini içeren sosyodemografik özelliklerle ilişkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri

2.1.1. Ergenlik Dönemi

'Ergenlik' Latince kökenli bir kelime olup "adolescere"den türemiş ve 'büyümek ve olgunlaşmak' anlamına gelmektedir (12,13). Ergenlik dönemi ise 'genel olarak iniş ve çıkışların yaşandığı, gel-gitlerin olduğu, fırtınalı bir değişim ve gelişim süreci' olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde yaşanan değişiklikler ileride kişinin geliştireceği kişilik algısı ve dünya görüşü için adım taşlarını oluşturmaktadır (14).

Araştırmacılar ve düşünürler ergenlik dönemini açıklamaya çalışmış ve bu dönemi anlayabilmek için çeşitli çalışmalar sürdürmüşlerdir. Ergenlik dönemi ile ilgili yapılan ilk araştırma Hall tarafından 1904 yılında ortaya konulmuştur. Hall, ergenlik dönemini "fırtına ve stres" olarak tanımlamaktadır. Hall, kitabında evrimsel teoriye benzer bir şekilde ergenliği ele almış ve bu dönemi 'yeniden doğuş' olarak nitelendirmiştir. Yeniden doğuş yaşayan bireyin içsel ve dışsal ortamdan kaynaklanan çatışmalar geçirdiğini ileri sürmüştür (15).

Hall'un ortaya attığı görüş daha sonraları ayrıntılandırılmış ve üç ayrı maddede açıklanmaya çalışılmıştır; (a) ebeveyn-ergen çatışması; (b) duygusal dalgalanmalar ve (c) riskli davranışlar (15). Ergenlik döneminde bulunan birey kendisi ve çevresi ile ilgili yeni düşünceler geliştirmeye başlamaktadır. Bu süreç boyunca yeni deneyimler ve duygusal fırtınalar yaşamaktadır. Öfke, hissettikleri duygular arasında oldukça kuvvetlidir. Genellikle, kendileri utanmış hissettiklerinde, eleştirildiklerinde, tehdit ile karşı karşıya olduklarını düşündüklerinde öfkelenen ergenler, bu sebeple kendilerini eleştiren ve yol göstermeye çalışan ebeveynleri ile bir çatışma içerisine girmektedirler. Ebeveynlerle yaşanan çatışmanın diğer bir önemli sebebi ise, ergenler bu dönem içerisinde bağımsızlıklarını sağlamaya çalışırken kontrol mekanizmasını arttıran ebeveynlerin, ergenlerin kendilerini kısıtlanmış olarak algılamalarına neden olmalarıdır. Sonuç olarak da ergenler bu dönemde ebeveynleri ile daha az zaman geçirmeye başlarlar (16).

Psikoanalitik kurama göre, ergenlik bireyin yetişkinliğe adım attığı ve çocukluk döneminden çıkmaya başladığı bir süreçtir. Freud'a göre 'genital evre' ergenlik dönemini yansıtmaktadır ve ergenlik döneminde yaşanan çatışmalar, ilk çocukluk yıllarında yaşanan deneyimlerin dışa vurumu olarak görülmektedir (17).

Günümüzde ise ergenlik, 'bireylerin buluğ çağına girmesi' olarak tanımlanmaktadır. Kızlar için bu tanım, göğüslerin büyümesi ve adet görmeye başlaması olarak kabul edilirken, erkeklerde ise ses tellerinin kalınlaşması ve kılların çıkması olarak nitelendirilmektedir. Yaş aralığı olarak ise genel olarak 13-22 yaş kabul edilmektedir. Ancak ergenlik döneminin yaş aralığı farklı kaynaklara göre değişim göstermektedir. Unesco verilerine göre bu yaş aralığı 15-25 iken, Birleşmiş Milletlere göre 12-25'tir. Sonuç olarak gelişimdeki bireysel farklılıklar (genetik yapı, yetiştiği çevre, beslenme vb.) nedeni ile ergenlik dönemi kişiler için farklı yaş aralığını kapsayabilmektedir (18).

Ergenlik dönemi yoğun olarak duygusal, fizyolojik, biyokimyasal ve davranışsal değişimlerin olduğu (19), bedensel, toplumsal ve bilişsel bir olgunlaşma dönemidir. Ergenlik döneminde bireyin sorumlu olduğu çeşitli gelişimsel görevleri vardır. Bu görevler; fiziksel özellikleri kabul etmek ve bedeni etkili bir biçimde kullanmak, toplumsal açıdan cinsiyet rolünü gerçekleştirmek, her iki cinsten kendi yaş grubuna uygun bireyler ile yeni ilişkiler kurmak, ebeveynlerden ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığı gerçekleştirmek, ekonomik bir mesleğe hazırlanmak, evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmak, toplumsal bakımdan sorumlu bir davranışı istemek ve gerçekleştirmek, davranışın rehberi olarak bir dizi değeri ve ahlak sistemini kazanmak, bir ideoloji geliştirmek olarak sıralanabilir (20). Kısaca özetlemek gerekirse bu dönemde özerklik yani bağımsızlık kazanmak bireyin gerçekleştirmesi gereken en önemli gelişimsel görevidir (21).

2.1.2. Ergenlik Döneminde Fiziksel ve Cinsel Gelişim

Ergenlik dönemi hormonal değişimlerin yaşandığı, vücudun değişime uğradığı ve bu değişikliklerin duygusal etkiler yarattığı bir dönem olarak kabul edilir (22).

Puberte, bireyin cinsel olgunlaşmaya başladığı, 1-2 yıl süren bir yaşam dönemidir (23). Kızlarda yaş aralığı 8-13 iken erkeklerde 9-14 olarak kabul edilmektedir. Kızlarda da, erkeklerde de her iki cinse ait hormonlar üretilmekle birlikte, bunların oranları farklıdır. Ergenlik dönemi yaklaştığında kızlarda kendi cinsiyet hormonu östrojen, erkeklerde de androjen salgısı artar. Ergenlik döneminde boy ve kilo artışı hızlanan gençte, cinsel olgunlaşmanın başladığının işareti olan birincil cinsiyet özellikleri ve ikincil cinsiyet özellikleri de gelişmeye başlar (18).

Pubertede görülen fiziksel değişikliklerden kızlarda ilk olarak telarş, takiben pubarş ve menarş gelmektedir. Erkeklerde ise testis boyutunda büyüme pubertedeki ilk bulgudur. Penil boyutlarda artış ve pubik kıllanma sonraki aşamada görülür. Bununla birlikte ergenlik döneminde ortaya çıkan bu fiziksel ve biyokimyasal değişimler, cinsel dürtü ve duygulardaki artışı da etkilemektedir. Bu durum birçok ergenin kaygı düzeyinin artmasına neden olabilmektedir (20). Ergenlik döneminde yaşanan bu fiziksel gelişmelerin 18-20 yaş aralığında kızlar ve erkekler için tamamlandığı bilinmektedir (23).

2.1.3. Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim olarak bilinen olgu, ergenlerin yalnız kendilerini, ailelerini, yaşlılarını, arkadaşlarını ve öğretmenlerini değil, dünyalarını görme biçimi üzerinde uzun süreli etkiler taşımaktadır. Ergenlerin tüm düşünce süreçleri değişir, gittikçe artan biçimde geleceğe yönelik ve soyut düşüncelerle ilgili olurlar. Piaget'e göre bu gelişim bireyin artık somut operasyonlar yapmayı bıraktığı ve soyut işlemleri geliştirmeye başladığı formal operasyonlar döneminden ileri gelmektedir (24). Bu dönemin en önemli özelliği, gencin karmaşık zihinsel işlemleri, yalnızca nesnelere ve deneyimlere değil, fikirlere ve düşüncelere de uygulayabilmesidir. Ergen sadece gerçek ve somut olanla değil, imaj ve tasarımlarla da ilgilenmeye başlar, problem çözümünde soyut işlemsel düşünceyi kullanır. Ergenlerin geliştirmeye başladığı bu bilişsel becerilere "yönetici takım" demektir. Ergenler "yönetici takım" sayesinde olasılıklar üzerinde durabilmeye, soyut kavramlar hakkında düşünebilmeye, düşünce süreçleri üzerinde yoğunlaşmaya, konuları çok yönlü ele almaya ve mutlak yerine göreceli olarak konuları ele almaya başlarlar. Bu sayede ergenler artık çocuklardan daha geniş bir bakış açısıyla farklı düşünebilmeye başlamış olurlar. Farklı

düşünebilmeye başlayan ergenler, bu dönemde "düşünce üzerine düşünme" becerisine sahip olurlar. Bu sayede düşüncelerini organize edebilmekte ve diğer bireyler ile düşüncelerini paylaşabilme, ifade edebilme, anlatma ve tartışma yetisine sahip olurlar (16).

Ergenlikte dikkat etme yeteneğinde de gelişmeler yaşanmaktadır. Ergenliğe adım atmış bireyler artık dikkatlerini neyin üzerine yoğunlaştıracaklarına karar verme yetisi geliştirirler. Bu sayede dikkatlerini dağıtacak olan uyaranlara kendilerini kapatabilirler (25).

Bu dönemde ayrıca cinsellik, ahlak ve din gibi konularla ilgili daha önce kabul ettikleri karar ve değerleri sorgular, kendilerine bir değer sistemi oluşturur ve bu bakış açısı, onların yaşamlarına derin değişimler getirmektedir (26). Ergenler yanlış bir biçimde, çevrelerindeki insanlar tarafından ilginin odağı olduklarını kabul edip, insanların 'onların davranışları ve görünümüleriyle' ilgilendiklerini düşünürler. Bu düşünce sistemine paralel olarak ergenler gittikçe kendi yarattıkları bir seyirci kitlesinin varlığına inandıkları için, ergenlerin benlik bilinci artar ve çevreden aldıkları geribildirimlere bağlı olarak kendine hayran olma ile kendini eleştirme arasında çelişki yaşarlar. Ergenlerin yaşadığı bu durum ve gösterdikleri benmerkezci tutum bir süre devam etmekle birlikte, Elkind'e göre ergenler, bazen onbeş-onaltı yaş dolaylarında, kendilerini izleyen ve davranışları ile sürekli ilgilenen insanların var olmadığını fark etmeye başlarlar. Böylelikle düşsel seyircilerin önemi azalır ve ergenler için doğru ve yanlış değerlerine ilişkin daha gerçekçi bir benlik kavramı kişisel söylencenin yerini almaya başlar (16,20).

2.1.4. Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim

Çocukluk döneminden ergenliğe geçen bireylerde duygusal gelişim açısından farklılıklar gözlenmektedir. Ergenliğe adım atmış bireyler gün içerisinde birçok kez duygu değişimi yaşar ve bu duygu değişimleri oldukça hızlı bir biçimde gerçekleşebilir (27). Ergenler deneyimledikleri duygular açısından yoğunluk yaşamakta ve istikrarsızlık göstermektedirler. Kendini mutlu hisseden ergen kısa bir zaman sonra kendini öfkeli hissedebilmektedir. Bu bağlamda ergenlik döneminde yaşanmakta olan duyguların kolayca dalgalanmalar göstermekte olduğu yorumu

yapılabilmektedir (18). Ergenin ortaya çıkan ve değişen duyguları ile başa çıkmayı öğrenmesi gerekmektedir.

Duygular ile başa çıkmanın yanı sıra ergenin duygularını tanıması, anlaması, yorumlayabilmesi duygularını yönetebilmesi ve hangi durumlarda uygun olduğunu anlayabilmesi açısından önemlidir (28).

Ergenlik dönemindeki bireyler daha önce sahip olmadıkları soyut düşünme becerilerine sahip olmaya başladıklarından sosyal anlamda da gelişmektedirler. Bu bağlamda ergen somut dünya dışındaki kavramlar hakkında da fikir yürütebilmekte ve diğer insanların hislerini ve düşüncelerini de anlamak için çaba harcamaktadırlar. Bu sayede empati kurabilme yeteneği geliştirmektedirler (29).

2.1.5. Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim

Ergenlik döneminde yaşanan sosyal gelişim özelliklerine bakıldığında; bu dönemde ergenlerin bir grup içinde kendi kimliğini oluşturmaya çalıştığı gözlenmektedir. Erikson'un psikososyal kuramı çerçevesinde de ergenlik dönemine ait gelişim basamağında başarılması gereken yaşam görevleri arasında kimlik oluşturma bulunmaktadır (20).

Ergenlik dönemindeki birey arkadaşlık kurmaya ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına önem göstermektedir. Ergenlik dönemindeki kişi, arkadaşlık kavramı üzerine soyut olarak düşünme evresine girmektedir (16). Bu bağlamda kendini sahip olduğu arkadaş ve ilişki ağına göre de nitelendirmeye başlamaktadır.

Bu bağlamda ergenler oldukları gruplar, kulüpler, dini ve politik hareketler, akran grupları ile kurdukları ilişkiler içerisinde kendi kimliklerini ararlar ve bu süreç içinde kimlik oluşturma çabası için yeni rol denemeleri yaparlar. Bu denemeler sırasında da içinde yaşadıkları toplumun beklentilerine, değerlerine uygun rolleri edinmeye çabalarlar (26).

Connolly ve Konarski, ergenlerin yakın ve duygusal paylaşımın olduğu arkadaşlık ilişkilerine sahip olmalarının benlik saygılarını olumlu yönde etkilediğini ifade etmektedirler (30).

2.1.6. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi

Benlik saygısı, bireyin psikolojik açıdan etkin olmasını sağlayan temel belirleyicilerden biri olup, özellikle ergenlik döneminde önem kazanan bir boyuttur. Yetişkinlik dönemi için, ergenlik boyunca şekil almaya devam eden benlik saygısı gelişimi oldukça büyük bir önem taşımaktadır (31). Aynı zamanda benlik saygısı ileride bireyin sergileyeceği davranışların belirleyicisi olarak kabul edilmektedir (32). Bununla birlikte ergenlik dönemi boyunca süren benlik saygısı gelişimi yavaş seyir etmekte ve artışlar da azar azar olmaktadır (16).

Ergenlik çağında sorulan "ben kimim, nasılım, zeki miyim, atletik miyim, sosyal miyim, popüler miyim?" gibi sorulara ergenin kendisi tarafından verilen cevaplar ergenin kendi hakkında ve benlik saygısı hakkında ne hissettiğini ortaya koymaktadır. Bir diğer deyiş ile ergenin kendisini farklı ortamlarda nasıl gördüğü ve değerlendirdiği benlik saygısını etkilemekte ve bu sebeple farklı ortamlara göre değişim göstermektedir (33).

Çocuklukta başlayıp ergenlikte yavaş bir hızda tam anlamı ile yerleşmeye başlayan benlik saygısının bağlanma modelleri ile ilişkin olduğu öne sürülmektedir. Bowlby'a göre güven verici bağlanma modelini deneyimleyen ve yeteri kadar sevilip, onaylanan ergenlerin daha olumlu bir kendilik değeri yaşayacakları dolayısıyla da daha yüksek bir benlik saygısı geliştirecekleri; ancak içten olmayan, güvensiz, yeteri kadar ilgi ve sevgi görmeyen, onaylanmayan bir bağlanma modelinden gelen ergenlerin daha olumsuz bir benlik saygısına sahip olacakları düşünülmektedir (34).

Benlik saygısının ergenlik dönemindeki bireylerin üzerinde farklı alanlarda farklı sonuçlara yol açabileceği düşünülmektedir. Örneğin, benlik saygısının düşük seviyelerde olmasının okul başarısı ile ilişkili olduğu, bu bireylerin düşük okul başarısına sahip olduğu görüşü ortaya konulmaktadır (29). Bir diğer görüş ise bunun tersini savunmakta ve yüksek benlik saygısının, yüksek okul başarısı ile ilişkili olmadığını söylemektedir (16).

2.2. Benlik Kavramını Açıklayıcı Yaklaşımlar

2.2.1. Benlik Tanımları

Benlik kavramı, bireyin kendisini nasıl gördüğü, çeşitli özellikleri hakkında olumlu ya da olumsuz yönde geliştirdiği kendine özgü yargılar şeklinde nitelendirilebilir. Diğer bir deyişle, bireyin kendisi ile ilgili algılamalarının, kişisel yüklemelerinin, mevcut yaşantılarının ve sosyal rollerinin zihninde kavramsal açıdan 'ben' olarak odaklaşmasıdır.

Bireyin kendisi hakkında edindiği genel kanaatlere yönelik bakış açısının bütünü benlik kavramı içerisinde ele alınabilir. Bu noktada benlik kavramının, kişiliğin genel yapısının bütünlüğü içerisinde bilişsel-duygusal anlamda şematize edilmiş hali olarak nitelendirebileceği görülmektedir. Bu durumdan yola çıkılarak, bireyin kendisi hakkında sahip olduğu kavramlar değişkenlik göstermektedir. Bireyler akademik benliğe ilişkin sorulara net cevap verebilirken, doğrudan kendilerine hitap eden "nasıl bir insan olduğuna dair" sorulara net cevap verememektedir. Bu nedenle, bireyler kendileri ile ilgili olumlu olduğu kadar, olumsuz benliğe de sahip olabilmektedirler (35).

Tan, benlik kavramını kişinin fiziksel ve sosyal çevresi ile olan etkileşimleri sonucu sahip olduğu kendine ait bir takım duygu, değer ve kavramlar sistemi olarak tanımlamaktadır (36).

Yörükoğlu benlik kavramını, insanın kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak tanımlamaktadır. Burada kişinin kendisini nasıl görüp, nasıl değerlendirdiği esastır. Ancak, bu değerlendirme yapılırken objektif davranılması oldukça güç hale gelebilmektedir. Kişinin hangi alanlarda kendini yüceltip, hangi alanlarda küçülteceği konusunda net bir kanıya varılması oldukça güçtür. İnsanlar kendilerini olduklarından güçlü, daha zeki, daha yetenekli ve daha erdemli görme eğiliminde bulunabilmekte, olumsuz yönlerini ise görmezden gelmeyi tercih edebilmektedirler (5).

Benlik kavramı, bireyin kendini algılamasına ve değerlendirmesine ilişkin geliştirdiği görüşler olarak tanımlanabilir. Benlik, ergenin kim olduğu konusundaki düşüncelerinin ve kendi hakkındaki değerlendirmelerinin tümüdür. Benlik bireyin

kendine bakışından oluşmakta ve bireyin davranışını tespit eden değerlerin, amaçların ve ideallerin, bir organizasyonu olarak da tanımlanmaktadır. Benlik psikolojik bakımdan bireyin çevresini algılamasında, değerlendirmesinde, yapılandırmasında ve çevresine tepkide bulunmasında en önemli dayanaktır. Kişilik, benlik ve kimlik kavramlarını da içinde taşıyan bireye ait bütün ayırım özellikleridir.

İç varlığımızın bütününe teşkil eden benlik, kişilik gibi kompleks bir kavram olup, şu soruların cevaplarını içeren bir yapıyı oluşturmaktadır (37).

a-) "Ben neyim?" Bu sorunun cevabı kişiler arasında değişkenlik göstermekte olup, kişi kendisine göre olumlu ya da olumsuz yüklemeler yapabilmektedir. Örneğin; bir birey soruyu olumsuz olarak , "ben beceriksizim, aptalım, çirkinim, soğuk insanın biriyim." diye cevaplandırabilirken, bir başka birey ise kendisi hakkında "ben akıllıyım, güzelim, becerikliyim, sevimliyim" diye daha olumlu bir görüş bildirebilir.

b-) "Ben ne yapabilirim? Bende ne gibi yeterlilikler var? gibi sorular, bireyin olumlu ve olumsuz değerlendirmelerine bağlı olup, " Ben iyi konuşurum, güzel resim yaparım, müzikten anlarım, matematiğe kabiliyetim var", gibi kendimizde ne gibi yetenekler olduğuna ilişkin kanıların yön vermesiyle cevaplandırılmaktadır.

c-) "Benim için neler değerlidir? Ben ne yapmalıyım ve ne yapmamalıyım?" gibi sorular, bireyin mensup olduğu toplumun öğretileri doğrultusunda edindiği olumlu ve olumsuz yargılara ilişkin oluşturula gelen değerler sistemine göre verdiği cevapları içerisinde barındırmaktadır.

d-) "Hayatta ne istiyorum?" sorusunun cevabı bireyin kendi yaşamına dair emellerine ve ideallerine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktadır.

Benliğe yönelik birinci ve ikinci maddelerde yer alan soruların cevapları gerçek benliği diğer iki maddedeki soruların cevapları ise, erişilmek istenen moral düzeyi, gerçekleştirilmek istenen istek, özlem ve emelleri gösteren ideal benliği meydana getirmektedir (37).

Benlik kavramı ideal benlik, benlik imgesi ve öz saygı kavramını içine alan bir yapı sergilemektedir. Bireyin kendine ilişkin benlik imgesi, kendisine yönelik tanımlamalardan açığa çıkıp, bireyin ne olduğunu ortaya koyan bir tanımlamadır.

Benlik imgesi, bireyin sahip olduğu zihinsel ve fiziksel özelliklerin farkındalığıdır. İdeal benlik bireyin olmayı arzu ettiği ideal ben'ini ifade etmektedir. Özsaygı boyutu ise bireyin ne olduğu ile ne olmak istediği arasındaki farka işaret etmektedir (3).

Şekil 1. Benlik kavramının boyutları (3).

Burna'ya göre "bilinen benlik", "sosyal benlik", "ve "ideal benlik" olmak üzere üç ayrı tür benlik bulunmaktadır. Bilinen benlik; bireyin kendi yetenekleri, statüsü ve rolü ile ilgili olgulardır. Sosyal benlik; bireyin kendisini başkalarının gördüğü ve değerlendirdiği inançlardır. İdeal benlik ise; bireyin olmak istediği ya da olmayı umduğu kişidir (38).

2.2.2. Benlik Kavramının Özellikleri

Shavelson, Hubner ve Stanton benlik kavramını yapısal ve niteliksel özellikler çerçevesinde inceleyerek, şu sonuçlara varmışlardır (39).

Benlik kavramının yapılanmış karakteri: Jersild'e göre bireyin benliği, kendisini ayrı bir birey olarak tanımlama deneyinden oluşmaktadır. Jersild, bireyin öznel yaşantılarının, kendisi ile ilgili algıları oluşturacak birçok veriyi bünyesinde barındırdığını iddia etmektedir. Birey kendisi ile ilgili algılarını kodlar ve kategorilere ayırarak depo eder. Böylece yaşantılarına ait deneyimleri farklı kategorilerde tanımlayabilmekte ve organize yaşantılarına anlam yükleyebilmektedir. Bireyin benliği çocuklukta oluşmaya başlar. Çocuk zaman içerisinde yaşadığı fiziksel ve toplumsal çevredeki olaylara katılır ve tüm bunlardan ayrı bir kişiliği olduğunu kavrar (40).

Benlik kavramının durağanlığı: Benlik kavramının durağanlığı ile ilgili görüşler Heider'in denge kuramına dayalıdır. Heider'e göre nesnel hiçbir zaman doğrudan algılanamazlar. Nesnelere birey tarafından algılanışı, nesneye (nesnenin kendi özelliği), ortama (kontekse), arabulucuya (mediation-algılama usulü), algılayıcıya (algılayıcının özelliklerine) bağlıdır. Heider nesne algısı ile kişi algısı

özellikleri algısının genelde aynı olduğunu belirtmektedir. Asıl sorulması gereken soruyu "nedenselliğin merkezinde birey (içsel) mi", yoksa "çevre (dışsal) mı, ya da "her ikisi mi vardır?" şeklinde ele almaktadır (41). Heider'in kuramı çerçevesinde durağanlık, bireyin olayları algılamasında benlik değerlerine göre anlam yüklemesi şeklinde açıklanabilmektedir. Genel anlamda benlik kavramı, sabit bir değer olmakla beraber, mevcut koşulların değişmesiyle ivme kazanabilir. Birey, genel benlik kavramına uygun olmayan yaşadığı özel durumlar karşısında benlik kavramında değişiklik yapabilir ve dış dünya ile ilgili algılarını, benlik algılarıyla karşılaştırarak uyum oluşturacak şekilde yapma eğiliminde bulunur.

Benlik kavramının tanımlayıcı, değerlendirici yapısı: Birey kendisini tanımlarken, diğer yandan da kendisi ve davranışlarıyla ilgili değerlendirmeler yapar. Bu değerlendirmeler ideallere, yaşlılara ve önem verilen kişilere yönelik olarak yapılmaktadır.

Benlik kavramının çok yönlülük özelliği: Shavelson ve diğerleri tarafından yapılan araştırmalarda benlik anlayışının akademik, sosyal, duygusal ve fiziksel alanlarda olmak üzere dört alan çerçevesinde ele alınmasına dair bir anlayış geliştirmiştir. Shavelson ve Bolus, ayırt edici boyutlara dikkat çekmiş; fiziksel görünüm, fiziksel yetenek, yaşlılarla ilişkiler, ebeveyn ilişkileri, okuma, matematik ve okul başarısı gibi yedi ayrı kavram boyutunu ortaya koymuşlardır (42).

Benlik kavramının hiyerarşik yapısı: Benlik kavramı, akademik ve akademik olmayan benlik kavramı olarak iki ayrı grupta incelenir. Her bir grup kendi bünyesinde alt kavram basamaklarını içermektedir. Akademik benlik kavramı, öğretim faaliyetlerini kapsarken, akademik olmayan benlik kavramında sosyal, fiziksel ve yetenekleri kapsayan benlik kavramları yer almaktadır.

2.2.3. Benlik Algısının Kuramsal Temeller Çerçevesinde İncelenmesi

Benlik kavramına ilişkin literatür incelendiğinde, kavrama ait görüşlerin ilk olarak William James tarafından ortaya konulduğu görülmektedir. James benliğe yönelik tanımlayıcı çalışmalarında, çatışmaların üzerinde durmuş ve bireyin çelişkiler yaşayabileceğini öne sürmüştür. Öyle ki, birey bulunduğu duruma göre,

benliğini ortama ve koşullara adapte edebilmektedir. James'in kuramı benlik kavramını üç boyutta ele almaktadır (43).

1. Maddesel benlik (Material self): Aynı zamanda görgül ego olarak da adlandırılmaktadır. Bireyin kendisine ait olan her şeyini kapsamakta beden, fiziksel güç, mal varlığı, eş, arkadaş gibi aidiyet içeren her şeyi içine almaktadır (44).

2. Sosyal benlik (Social self): Bireyin, başkalarının kendisini nasıl gördüğüne dair algısını içeren benlik türüdür. Sosyal benlik kavramı, kişinin sosyal yaşamında taktığı pek çok maskeye uygun davranmasıdır (45). James, sosyal benlikte, kişinin önem verdiği çeşitli insan gruplarına karşı davranışlarında farklılıkların oluştuğunu öne sürmekte, günlük olağan konuşmalarda bile bu ayrımın yapıldığını vurgulamaktadır (46).

3. Ruhsal benlik: İnsanın kendisini nasıl algıladığını ve nasıl değerlendirdiğini içermektedir (36). James, ruhsal benliği bilinç içindeki aktif eleman olarak nitelendirmekte ve bireyin herhangi bir durumu karşılamaya hazırlanmasındaki hareketlilik olarak tanımlamaktadır. Ruhsal benlik gücün, dikkatin kaynağı ve "isteğe" dair emirlerin yayılımının başladığı yer olarak belirginleşmektedir. Ruhsal benlik kapsamına yeteneklerimizin, ilgilerimizin, tutumlarımızın tümünün kişisel olarak değerlendiriliş biçimleri girmektedir (46).

2.2.4. Sembolik Etkileşim Kuramına İlişkin Benlik Algısı Görüşleri

Kağıtçıbaşı'na göre, biyolojik bir varlık olarak doğan insan, sosyal insan niteliğini geliştirerek bu niteliğin sosyal düzenin psikolojik temel üzerindeki etkisini incelemektedir. Kuramsal açıdan birey sosyalleşme süreci içinde sürekli başkalarıyla ilişki halindedir (39). Felson, sembolik etkileşim kuramı çerçevesinde üç ana etkene işaret etmektedir. Kendini değerlendirme, kişi için önemli olan diğer bireylerin onun hakkındaki değerlendirmeleri ve tüm bu değerlendirmeler sonucunda algılanan değerlendirmelerdir (43).

Schellenberg sembolik etkileşim kuramına dayalı benlik kavramını üç ana maddede toplamıştır (47):

1. Benlik, sosyal etkileşim sonucu meydana gelen ancak oluşumu açısından biyolojik özelliklere dayanan bir kavramdır.

2. Benlik, sosyal yaşantılar ve deneyimler sonucu gelişimini sağlamaktadır.
3. Bütünleşmiş benlik sistemi, sosyal yaşantıların devamlılığını ve aynı zamanda biyolojik yapının içsel yaşantılarını yansıtmaktadır.

Cooley benliğe James'e nazaran sosyal açıdan yaklaşmıştır. Cooley'e göre kişinin benliğini kendisi için önemli olan insanlar belirlemekte, kişide kendisini bu insanların gördüğü şekilde algılamaktadır. Bu noktada "ayna benlik" kavramı açığa çıkmaktadır. Ayna benlik kavramına göre, birey kendisinin başkalarının nasıl algılandığına dair tutumları değerlendirmekte (toplumsal yön), bu duruma dair tepki geliştirmekte ve kendi benlik algısını ortaya koyan gurur duyma, utanma gibi duygulara sahip olmaktadır (2,39).

Mead'e göre benlik, "ben" ve "bana ait olanlar" olmak üzere iki ayrı grupta değerlendirilmelidir. "Ben" benliğin içinden geldiği gibi davranan etkin ve yaratıcı olan yönüdür. "Bana ait olanlar" ise, başkalarının tutumları doğrultusunda bireyin düşünüp, özbilincine vararak toplumsal bir benlik oluşturmaktır. Mead sosyalleşme sürecinde, bireylerin kendisine diğerlerinin gözüyle bakabildiğini, etrafındaki insanların tutumlarını kendisine mal ettiğini öne sürmüştür. Bu durumu "genelleştirilmiş diğeri" (generalized other) kavramı ile tanımlamıştır. İnsanın benlik algısının, kendisi hakkında değerlendirme yapan diğer insanların algılayışları tarafından belirlendiğini, bu ortak yargıların o kişinin benliğini temsil ettiğini ortaya koymuştur (43,48).

Erving Goffman sosyal etkileşimi tiyatroyvari bir performans veya kişinin kendini içinde bulunduğu durumla uyum içinde tutmaya çalıştığı bir "yol" olarak görmüştür. Goffman'a göre kişilerarası etkileşim, hatta daha geniş bir perspektif içinde dünya, (the world of appearances) herkesin kendi rolünü oynadığı bir tiyatro sahnesine benzemektedir (36).

Goffman bireylerin karşısındakilerde oluşturdukları izlenimleri kontrol etmek için gösterdikleri davranışlar olduğunu iddia etmekte ve bu davranışları kendini ortaya koyma (self - presentation) olarak adlandırmaktadır. Kendini ortaya koyma işlevsel olarak, günlük sosyal etkileşimlerin yürütmesine yardımcı olur. Kişinin kendini ortaya koyarken, belli bir kişi olduğu iddiasında bulunması ise "durum tanımlaması" olarak ifade edilir. Kişinin bu iddiasının karşısındaki kişiler tarafından

kabul edilmesi gerektiğini belirten, genellikle çiğnenmedikçe farkına varılmayan, işler kamuoyu olarak da nitelendirilen yazısız bir kural vardır. Kişinin iddiasına karşısındaki kişiler tarafından karşı çıkılınca yani kural çiğnenince, kişi kimliğini ve dolayısıyla iddiasını korumaya ve düzenlemeye yönelik çabalara girişir (49).

Form, benlik gelişimine "yalnızlık", "dışlanma", "ait olma", "bencillik", "yaşama yüklenen anlam" boyutlarında yaklaşmış ve toplumun sağladığı olanaklar doğrultusunda bireyin benlik gelişiminin oluşmasına yönelik bir yaklaşım sergilemiştir (50).

2.2.5. Psikoanalitik Kurama İlişkin Benlik Algısı Görüşleri

Psikoanalitik kuram, benliğin gelişiminde bireyin doğuştan getirdiği dürtüler ile dış dünyadan gelen uyaranlardan etkilendiği görüşünü savunan, kurucuları arasında Freud, Jung ve Adler'in bulunduğu kuramdır. Bu doğrultuda benlik, "id", "ego" ve "süperego"dan meydana gelmektedir. Psikoanalitik kuram çerçevesinde benlik kavramı, Freud'la tanımlanmaya başlanmıştır. Benlik, insanın kendine verdiği değer ve bütünlüğün korunmasında, çevreyle olan ilişkilerin bütünleşmesinden oluşmakta olan statik bir yapıdır (51).

Adler ve Jung, aralarındaki fikir ayrılığı nedeniyle, bir süre sonra Freud'dan ayrılarak kendi kuramlarını ortaya koymuşlardır. Adler ve Jung "özü gerçekleştirme" (self actualization) kavramını ilk defa ortaya koyan kuramcılardır. Adler benliği yaratıcı güç olarak nitelendirerek, bireyin davranışlarının kendisi hakkında yaptığı yaşam planları tarafından şekillendirildiği kanaatindedir. İnsanların kendi kaderlerini, kendilerinin belirlediği noktada hassasiyetle durmuştur. Adler'in modelinde yaratıcı ben ön planda olup, bireyin kendi kişiliğini meydana getirdiğini öne sürmektedir (51).

Jung benliği temelde kozmik düzenden ayrılmayacak bir şekilde kişiliğin bütünü olarak ele alır ve bireyin bütünlüğü, bütünlük duygusu ve birlik yaşantısının kendisi, yaşantının temel düzenleyicisi ve bilincin merkezini düzenlemek üzere bir yatkınlık olarak görülür. Bilincin merkezinde ise ego bulunmaktadır. Ego bilinçli bir zihin örgütü işlevini görmekte ve yapısal olarak, bilinç düzeyindeki algı, anı, düşünce ve duygulardan oluşan kompleks bir yapı sergilemektedir. Ego izin verdiği

müddetçe yaşantılar bilince ulaşır ve o ölçüde bireyleşme gerçekleşir. Egonun buradaki görevi, benliğin çağrılarına uymak ve bilinç dışı içeriği benliğe ulaştırmakla, bireyin kendisini ortaya koymasını sağlamaktır (51).

2.2.6. Neo-Freudien Kurama İlişkin Benlik Algısı Görüşleri

Allport kuramında, kişilik sisteminin merkezini ve bilen, duyan, sürekli gelişme eğiliminde olan bir yapı doğrultusunda benliği tanımlamıştır. Freud'un tersine, Allport'un yaklaşımında benlik, gelişmeci, ivme kazanan ve dinamik niteliklere sahiptir. Benliği, "proprium" terimi ile izah etmiş ve "ego" ile "benliği" eş anlamlı kullanmıştır.

Allport bireyin kişiliğinin yedi propriumu içerdiğini belirtmektedir. Bu propriumlar şu şekilde adlandırılmaktadır (52):

Bedensel duyum (bedensel benlik- the sense of bodily self),

Kendini tanıma (ben kimliği- the sense of self- identity),

Benliği geliştirme (kendini geliştirme- the sense of self- esteem or pride),

Ego sınırlarının genişlemesi (the sense of self extention),

Akılcı olma (akılcı benlik- the sense of a rational coper),

Benlik imgesi (the self image),

Uygun çaba (kendini bulma- propriate striving).

Allport'un kuramına göre, yeni doğmuş bir bebek kendisinden benlik olarak haberdar değildir. Bilinç sahibi olmakla beraber "ben" bilinci oluşmamıştır. Çocuk ikinci yaşta kendisini ayırt etmeye başlar. Üç yaşlarında ise rekabet ve mülkiyet duygusu gelişmeye başlar. Altı yaşından itibaren ise benlik kavramı gelişmeye başlamaktadır. Bu gelişme on iki yaşına kadar sürer ve birey ergenlik çağında kim olduğunu bulmaya yani kendini bulmaya çabalar. Yetişkinlik döneminde ise, benlik gelişimi tamamlanır ve bütünlük sağlanır (40).

Horney'e göre ise, birey gerçek benlik duygularını ortaya koymakla kendileşmekte, gerçek benlik duygu ve düşüncelere net cevaplar vererek tepkide bulunmaktadır. Çocukluk yıllarında karşılanmayan gereksinimler benlik gelişiminin

olumsuz etkilenmesine neden olmakla beraber, benlik gelişimi orta yaşta hatta yetişkinlikte de devam eder (50).

2.2.7. Kişilerarası Kurama İlişkin Benlik Algısı Görüşleri

Bireylerin psikososyal gelişimleri sosyal ortamlarda gerçekleşmektedir. Bu nedenle çocuğun kendisi hakkında geliştirmiş olduğu kavramlar çevresindekilerin değerlendirmelerine göre şekillenmektedir.

Sullivan, iletişim ve insanlar-arası ilişkileri barındıran kuramında, ana etken olarak insanları değil, ilişkileri almıştır. İnsanların doğuştan itibaren çevrelerinden olumlu veya olumsuz pekiştirmeler aldıklarını, kendilerine karşı beklenti ve tutumlar geliştirdiklerini ve bireyin benlik imgesinin temelini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Sullivan benliği, yaşanan olayların ve insanın kendisine yansıtılmış değerlendirmelerinin sonucunda oluşan bir olgu olarak açıklar. Benlik sistemi ise eğitsel deneyimler neticesinde oluşan, onay elde etme amacı taşıyan, kaygı verici olaylardan uzak durmayı hedefleyen bireyin yaşantılarından oluşur (39).

Sullivan benliğin gelişiminde üç önemli sistem üzerinde durmuştur. "İyi ben", "kötü ben", "ben ve ben olmayan". İyi ben, anneye olan yaşantıların, hoş karşılanan, ödüllendirici ilişkiler üzerine kuruludur. Çocuk bu sistemde olumlu duygular geliştirir ve kendine karşı duyduğu saygı düzeyi artar. Kötü ben anne merkezli, hoş olmayan tutumlar sonucunda oluşan, kaygı içerikli bir yapıdır. İstenmeyen davranışların engellenmesini sağlamaktadır. Ben ve ben olmayan ise, yapıcı bir fonksiyona sahip değildir. Benlik bu sistemde annenin çocuğuna karşı aşırı hoşnutsuz bir tutum sergilemesiyle çocukta oluşan aşırı kaygıya neden olmaktadır (53).

2.2.8. Psikososyal Gelişim Kuramına İlişkin Benlik Algısı Görüşleri

Psikososyal gelişim kuramının en belirleyici özelliği, içinde bulunulan dönemin ilişki kalıplarının benliğin gelişiminde belirleyici olmasıdır. Psikososyal gelişim; kişiliğin, benlik yapısının, doğru ve yanlışla ilişkin sağduyu gelişiminin sosyal etkileşimde kullanıma dönük olarak belli bir olgunluk düzeyinde ortaya çıkması olarak tanımlanır (54).

Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre gelişim sekiz evrede gerçekleşmektedir. Her evre, diğerini tamamlayıcı nitelik taşımakla beraber yaşamın belirli dönemlerinde durumlara göre, değişikliklere uğramaktadır. Benlik tasarımı biyolojik değişimlerden büyük ölçüde etkilenmektedir. Ergenlik dönemindeki özdeşimler benlik gelişiminde önemli yer tutmaktadır. (55).

Kuram çerçevesinde, ilk dönemdeki anne-çocuk ilişkisinin niteliği, sürekliliği ve tutarlığı bireyin temel güven duygusunun oluşumuna zemin hazırlamaktadır. İkinci evre, çocuğun kontrol düzeyini belirleyen anne-babasını, çevresini deneyerek öğrendiği düzeydir. Benlik saygısını kaybetmeden, kendini denetleme duygusundan özerk benlik ve kendine güven oluşmaktadır. Kendisini denetleme duygusunun tam oluşmaması, denetimlerin yoğunluğu kuşku ve utanç duygularını geliştirmektedir. Üçüncü dönemde, girişim duygusu gelişir. Dördüncü dönemde ise çocuğun çalışma kavramı ile karşılaşması meydana gelir. Eğer ki, bu dönemde çocuk kendisini yeterince gösteremezse yetersizlik, değersizlik ve aşağılık duygusu ile karşı karşıya kalır. Beşinci dönemde ise ergenlikle birlikte "benlik kimliği" açığa çıkmaktadır. Ergenlik dönemindeki özdeşimler benlik gelişiminde önemli yer tutmaktadır. Ergen başarılı bir şekilde kimlik kazanma sorununu çözerse, kendine güven, kendinden emin bir kişi olarak yaşamını sürdürür ve başarılı olur (56).

2.2.9. Yakın Dönem Benlik Algısı Kuramları

Nelson ve Jones'un görüşleri doğrultusunda hümanistik (insancıl) kurama göre benlik, günlük yaşamda bireyin kendisi olmaya çalışması şeklinde yorumlanabilir. Benlik kavramı, bireyin kendi yaşantıları ve organizmik beni ile her zaman uyuşmayabilecek biçimde bireyin kendini algılaması şeklinde nitelendirilmektedir. Böylece ideal olarak kendini gerçekleştirme eğilimi, benlik kavramının ve benliğin boyutlarının eş anlamlı olduğuna veya uyumlu şekilde kendini gerçekleştirmeye işaret etmektedir (57).

Rogers'ın ortaya koyduğu benlik kuramı fenomenolojik, sosyal etkileşim ve kişilerarası kuramın sentezi olma niteliğini taşımaktadır (48). Rogers'a göre insan doğasında var olan öz (çekirdek) doğal olarak pozitif ve güven duyulan bir organizmadır. Sadece organizma kendi adına bir eğilim bütünü olup bazı bölümleri bütün olarak algılanamaz. Örneğin, "kendi" (self) bütün olarak algılanamaz (58).

Rogers'ın benlik kavramı yaklaşımı, "bana ait" diyebileceğimiz yaşantıların bütünü olup; bireyin kendisini algılamasını, kendisinin diğer insanlarla olan ilişkilerine ait algılarını, çevresindeki nesnelere ait algılamalarını ve tüm bunlara verilen değeri kapsamaktadır. Bireyin benlik kavramı, başkalarının onun hakkındaki görüşlerine bağımlıdır (50). Rogers'a göre, birey çevresini algılama düzeyine göre davranışlar sergiler ve algılanan çevre bireyce gerçek çevre olarak nitelendirilir. Bu nedenle herkes için gerçek "kendine özgüdür". Benlik bilinci her zaman gerçeği yansıtmayabilir. Yetenekli olduğu halde kişi kendini yeteneksiz görebilir veya tam tersi bir durum da oluşabilir (19).

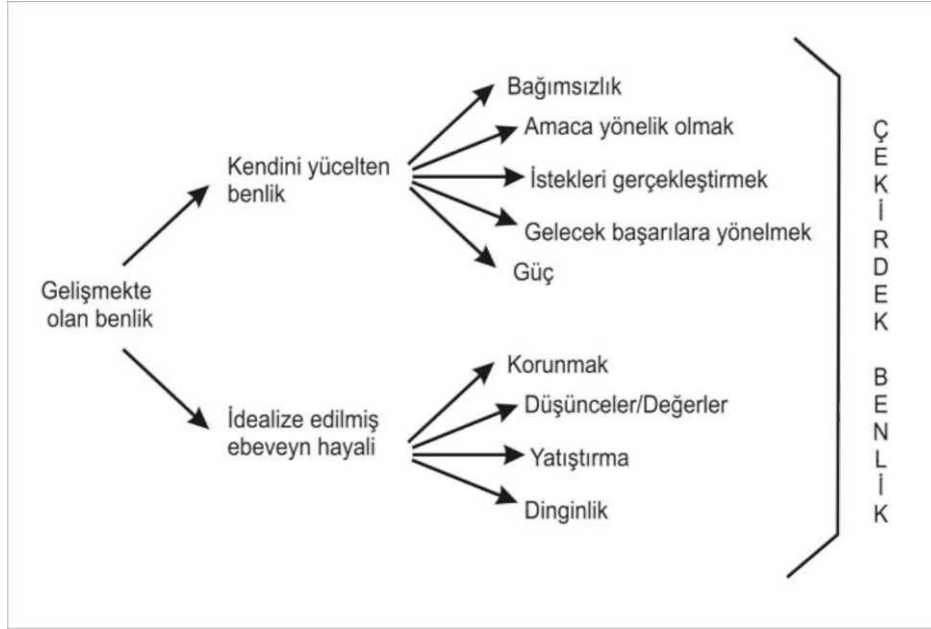
İnsan kendini değerlendirme esnasında çevresindeki normları kullanır. Bireyin düşünüş ve davranış tarzı, kendisini ve çevresini algılayışına bağlı olarak değişmektedir. Çevresi ile ilişkileri ve kendilik olgusu doğrultusunda, kendisini ifade etme eğilimi içine girmekte ve buna yönelik tutum geliştirmektedir. Bireyin edindiği ilkel, basit ve öznel yaşantıların bir araya gelmesiyle benlik algıları oluşur. Her insanın kendisiyle ilgili sayısız algıları vardır ve bu benlik algıları, başkalarının kendisine dair yargıları ile birleşerek benlik kavramını meydana getirir (59). Bireyin kendisi hakkındaki çeşitli alanlardaki benlik algıları değişkenlik göstermektedir.

Greenwold, Damon ve Hart sosyal-bilişsel bir yaklaşım çerçevesinde benlik kavramını ele almışlardır. Greenwold'a göre benlik, bilginin düzenlenişinin gelişimi olup, kuramsal olarak nesnelere, kategoriler, propozisyonlar, şemalar gibi birbiriyle ilintili, belli bir hiyerarşisi olan farklı düzeylerde karmaşıklığa sahip zihinsel şemalardır. Kurama göre, Greenwold benlik değerinin gelişimi ile ilgili çalışmış ve benlik değerinin farklı algılanmasına dair dört ana faktörden bahsetmiştir. Bu doğrultuda ayrılaşmamış (diffuse), toplumsal (public), mahrem (private) ve toplulukçu (collective) benlik kavramları ortaya çıkmıştır. Farklı benlik görüntüleri, kişi-toplum ilişkisinden, bilişsel düzeyde anlam farklılıklarından oluşmaktadır (48).

Yakın dönem benlik kuramları arasında en önemli yaklaşımlardan birinin Kohut'un benlik kuramı olduğu göze çarpmaktadır.

Kohut'a göre "benlik" dinamik bir kavramdır ve şu şekilde tanımlanır:

"Hırs, yetenek ve amaçların oluşturduğu şablonlar, onların arasında oluşan gerilimler, bunların yarattığı faaliyet programı ve programın gerçekleştirilmesi için ortaya konan uğraşların hepsi zaman ve mekân içinde yaşanır. Onlar benliktir." (60).

Şekil 2. Kohut'un Benlik Kuramı (60).

Kohut'un kuramına göre; birey yaşamı boyunca değerinin fark edilmesine, beğenilmeye, kendisinden güçlü gördüğü kişilerle özdeşleşmeye, korktuğu zamanlarda teselli edilmeye ve diğer insanlarla duygu ve düşünce boyutunda paylaşımlarda bulunmaya ihtiyacı vardır. Bu gereksinimleri sağlayan kişi benlik düzenleyici nesne fonksiyonu görmekte, gereksinimi karşılanan bireyde benlik düzenleyici nesne deneyimi yaşamaktadır. Örneğin, ağladığında kucağa alınarak teselli edilen bebek için anne, benlik düzenleyici nesne fonksiyonu görmekte, bebek de benlik düzenleyici nesne deneyimi yaşamaktadır. Buradan yola çıkılarak denilebilir ki, benlik düzenleyici nesne deneyimi kişi veya kişilerarası ilişki olmaktan çıkıp, içsel bir yaşayış haline gelir.

Kohut benlik düzenleyici nesne yaşantılarının, ilkel deneyimlerden olgun dönemlere doğru bir seyir gösterdiğini öne sürer. Kişinin ilkel deneyimlerden, olgun deneyimlere doğru yol aldığı süreç, gelişim süreci ile paralel ilerlemektedir. Benlik düzenleyici işlevleri, bebeklik döneminde anne-baba yerine getirirken, çocukluk

döneminde büyükanne-büyükbaba, komşular ve öğretmenler yerine getirmektedir. Ergenlikte ise bu konumda arkadaş grupları yer almaktadır (61).

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı bünyesinde benlik sistemi davranışı algılama, değerlendirme ve düzenleme fonksiyonlarını yerine getiren zihinsel yapıların iç içe geçmesinden oluşmaktadır. Bandura'ya göre birey, kendi kendini değerlendirme süreci içerisinde kendisini içsel olarak pekiştirmektedir (62). Bireyin kendi davranışlarını gözleyip, kendi değerleri ve kriterleri ile karşılaştırıp yargıda bulunup gerekiyorsa davranışlarını yeniden düzenlemesi sonucunda "öz düzenleme" kavramı ortaya çıkmaktadır. Öz düzenlemede, içselleştirilmiş performans standartlarının yanı sıra öz yeterlilik kavramı da etkili olmaktadır (56).

Bandura, benlik etkililiği kavramını, bilişlerin davranışlar üzerindeki etkinlik derecesini açıklamada kullanmıştır. Benlik etkililiği, kişinin çevresiyle baş etmesi esnasında kendi yeterliliğini algılamasıdır. Çevreyi içeren etkiler kapsamında ödüller, standartlar ve hedefler yer almaktadır. Tüm bu faktörler bireyin benliğini algılayış biçimini etkileyecek nitelikler taşımaktadır (62).

Harter'ın kuramında kişinin benlik değerine ilişkin saptamalar, kendisine duyduğu beğeni açısından algılayışı, memnuniyet derecesi, yaşam stili hakkındaki değerlendirmeler ile ilgilidir. Harter, James ve Cooley'in görüşleri doğrultusunda benlik değerine yönelik çıkarımlarda bulunmuştur. Harter yaptığı araştırmalarda erken çocukluktan yetişkinliğe kadar olan evreleri ele almış ve kendini değerlendirmeye yönelik tespitlerde bulunmuştur. Erken çocukluk döneminde çocukların bilişsel yeterlilik, fiziksel yeterlilik, arkadaş tarafından kabul görmek ve davranıştan duyulan tatmin olmak üzere dört alanda kendilerini değerlendirdiklerini ortaya koymuştur. Çocukluğun orta dönemlerinde yer alan bireylerin, okulla ilgili yeterlik, atletik yeterlik, fiziksel görünüm, arkadaşlar tarafından kabul, davranıştan duyulan tatmin ve genel kendilik değeri basamakları açığa çıkmıştır. Ergenlik döneminde ise bu alanlara ek olarak, iş yeterliliği, yakın arkadaşlık ilişkileri ve romantik ilişkiler boyutları eklenmiştir (43). Harter'ın modelinde, birinci düzeyde kişinin benlik değeri üzerinde, kendi isteği sonucu elde etmiş olduğu başarılar etkilidir. Benlik değerinin olumlu ya da olumsuz gelişim göstermesinde bu başarı düzeyi en önemli etkidir. Harter, ikinci boyut olarak bireyin çevresindeki önem

verdiği kişilerin fonksiyonunu ele almıştır. Öyle ki, kişinin kendini değerli veya değersiz bulması, kendisine verilen önem düzeyi ile doğru orantılıdır. Kişinin bu duruma dair oluşturageldiği algılamalar, özne benliğin yapmış olduğu değerlendirmelerdir. Birey bu noktada kendisinden duyduğu memnuniyet düzeyini belirleyen bütünsel benlik değerini, özne benlik tarafından yapılandırılmış olan nesne-benlik olarak görmektedir. Harter'ın modelinde ikinci düzey, bütünsel benlik değerinin nitelediği değişkenler tarafından oluşturulur. Bütünsel benlik değeri, bireyin duygularına ve güdülenmesine etki eden, değişken bir yapı sergileyen nitelikte bir mekanizmadır (48).

2.3. Benlik Algısının Gelişimsel Dönemler Çerçevesinde İncelenmesi

Benlik kavramının gelişim süreci içerisinde dinamik bir yapı gösterdiği göze çarpmaktadır. Bu süreç yaşam boyu süregelmeyle beraber insanlarla olan etkileşimler veya bireyin kendi duygu ve düşüncelerinden beslenmektedir. Çoğu zaman bireyin yaşantısında, çatışmalara yol açabilecek veya olumlu bir çerçevede gelişen olaylar zincirinin yön verdiği, bir seyir göstermektedir. Bu durum sonucunda birey ya olumlu ya da olumsuz bir benlik yapısına sahip olacaktır. Bu bölümün içeriğini oluşturan benliğin gelişim süreci çocukluk ve ergenlik dönemleri olmak üzere iki gelişim düzeyinde ele alınacaktır (3).

2.3.1. Çocukluk Döneminde Benliğin Gelişimi

Çocuğun kendisine ait ilk imgesi kendi vücuduyla ilgilidir. Çocuk kendi vücudunu tanımakla, kendine ait olanları keşfetme eğilimine girmektedir. Bebekliğin ilk aylarında, çocuk kendisini diğer eşya ve insanlardan ayırarak "varlık" olmayı öğrenir, kendisine ait olanları fark eder. Duyu organlarının gelişimiyle, bedenine ait keşfettiklerinin sayısı artar (3). Lewis ve Brooks Gunn'ın belirttiği üzere, çocuğun aynadaki yansımalarını izlemesinden, video kayıtları ve diğer gözlemlerden edinilen bilgiler doğrultusunda çocuğun iki yaşına kadar belirgin bir benlik tasarımının oluşmadığı ortaya konulmuştur (54).

Harter'ın aktardığına göre, erken çocukluk döneminde çocuğun benlik anlayışındaki gelişim, annenin sağladığı sözel çevre ve çocuğun dil gelişimi ile doğrudan ilişkilidir. Dönem içerisinde bilişsel gelişimin sağlanması sonucunda çocuk

kendisini başkalarının gözüyle görmeye başlamaktadır. Harter, çocuğun işlem-öncesi dönemde benlik ile ilgili yargılarını, "gerçek" boyutunda değil, "kendisinin olmak istediği" boyutta ele aldığını ifade etmiş ve bu durumun çocuk tarafından kasıtlı olarak yapılmadığını, çocuğun yeterlilikleri abartma eğiliminden kaynaklandığını belirtmiştir. Benlik hakkında gerçekçi bir yaklaşım sergilememesini aynı zamanda çocuğun kendini değerlendirme esnasında sosyal kıyaslama yapamaması sonucundaki bilişsel sınırlılıkların temeline dayandırmıştır. Ancak Harter'a göre benlikle ilgili bilgiler kendi düşüncelerini yorumlayıp, benliği hakkında net bir yargıya varma boyutunda değildir (48).

Piaget'nin bilişsel gelişim basamakları doğrultusundaki görüşlerine göre, işlem öncesi dönem olarak adlandırılan süreçte, çocuklar yalnızca yaşantılar yoluyla kazanılan davranışları belirli örneklere dayanan tarifler kullanarak sembolleştirmektedirler. Piaget, işlem öncesi dönemin sonuna doğru çocukların ben merkezli davranışlarında azalma olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, bu dönemin çocuğu benlikle ilgili genellemeler yapmamaktadırlar. Somut işlemler döneminde, Piaget, kavramsal ve kişisel özelliklerin ön plana çıkmasına ilişkin görüşlerini ortaya koymaktadır. Bu dönemde, mantıksal düşünmeyle birlikte bilginin belli bir sıra dahilinde düzenlenmesi ortaya çıkmaktadır. Dönemde yer alan çocuklar benmerkezcilikten uzaklaşarak olayları ve dünyayı başkalarının gözünden görmektedirler. Artık çocuk, gözlenebilen davranışları ile benliğine ilişkin tasarımlarına ait parçaları birleştirebilmektedir (56).

Çocuğun benlik kavramı aynı zamanda çevresinde gelişen ve yaşamındaki insanlarda oluşan değişikliklerden de etkilenir. Örneğin bir okul değişikliği ile çocuk artık takımdaki en iyi futbol oyuncusu olmadığını farkına varabilir. Ya da sanatsal beceri gibi önceden fark edilmeyen bir yetenek, yeni öğretmenin destekleyici yaklaşımının etkisiyle birden filizlenebilir. İlkokul çağındaki bir çocuğun benlik kavramının büyük bir bölümü akranlarda sağlanan geribildirimlerle bağlı olsa da hem aile içi hem de aile dışındaki yetişkinlerle arasındaki olumlu ilişkiler çocuğun benlik değerini geliştirebilmesinde önem taşımaktadır (24).

Montemayor ve Eisen, yapmış oldukları araştırmada çocukların kendilerini adresleri, fiziksel görünüşleri oyun etkinlikleri gibi somut ve nesnel özellikleriyle

nitelendirdikleri sonucuna varmıştır. Keller ve diğerleri, 3-5 yaş aralığını inceleyen çalışmalarında, çocukların kendilerini fiziksel özelliklerinden önce yaptıkları faaliyetlerle tanımladıklarını ileri sürmüşlerdir. Leahy, küçük çocukların ben-merkezci olmalarına dikkat çekerek, başkalarınınca değerlendirildiğinin farkına vardıkları anda bile benliklerini eleştirel bir bakış açısıyla sorgulamada güçlük yaşadıkları ancak, orta çocukluk döneminde dışarıdan kaynaklanan değerlendirmeler ile kendi benzerlikleri arasında bağ kurdukları şeklinde bir yargıda bulunmaktadır (43).

Rosenberg, çocukluk dönemine ait 10-18 yaşlarını içeren çalışmasında kişilerarası ilişkiler boyutuna dikkat çekerek, küçük çocukların başkalarınınca algılanan özelliklerini, büyük çocukların ise utangaçlık, sıkılganlık gibi devamlılık gösteren sahip oldukları özellikleri (treyt) belirttiklerini saptamıştır. Rosenberg, treytlarin yaşa göre değişim gösterdiğinin de altını çizmektedir (48).

2.3.2. Ergenlik Döneminde Benliğin Gelişimi

Benlik kavramının gelişiminde çocukluk evresinden sonra incelemeye alacağımız ikinci basamak ergenlik dönemi olacaktır. Bu çerçevede, bilişsel gelişimin paralelinde, sosyalleşme ve olgunlaşmanın etkisiyle ergenlik döneminde bireyin benliğinin gelişimsel yapısı üzerinde durulacaktır.

Ergenlik buluş ile olgunluk çağları arasında yer alan 13 ve 20 yaşları arasındaki devre olarak adlandırılabilir. Ergenlik çağı fiziksel açıdan değişimlerin yaşandığı, bireyin duygu ve düşüncelerinde çalkantılı bir dönem yaşandığı, bedensel ve psikolojik açıdan birçok temel değişikliklerin olduğu bir çağdır. Lise öğrencileri bu çağın son kısmında yer almaktadırlar (19).

Gençlik çağı benlik kavramının öne geçtiği çağ olup, ergen çocukluğunda dışa dönük olan duygu ve düşüncelerini kendi içerisinde yaşamaya başlar. Bu süreçte, duygularını, bedenini inceler ve nasıl bir kişi olduğuna, ne olmak istediğine dair düşünceler üretir. Ergen benlik arayışı esnasında, kendisini aşağı görmekle yüceltmek arasında gider gelir. Ergenlik çağındaki bireyin bedenini algılayışı ile benlik kavramı arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu çağda benlik kavramı sürekli inişler, çıkışlar ve dalgalanmalar gösterir. Çünkü ergen kendine yakışacak bir kimlik

aramaktadır. Kendisini sürekli tartmakta, değerlendirmekte, eleştirmektedir. Kendisini anne babasından ve başkalarından ayıran özelliklerini öne çıkarmakta, benliğini yeni baştan düzenlemeye uğraşmaktadır (63).

Ergenlik dönemindeki problem ve çatışmalar, oldukça farklı karakteristikleri içerir. Ergenlik dönemindeki bireyin fizyolojik, sosyolojik, bilişsel gelişiminde ve benlik kavramlarında, önemlilik arz eden, çoğu kez bireyi rahatsız edici, dinamik bir değişim silsilesi yaşanır (18).

Benmerkezcilik bilişsel gelişimin dönemleri sürecinde farklılıklar göstermektedir. Ergende meydana gelen bedensel ve cinsel değişimlerin etkisiyle birey, çevresinde yer alan insanların ilgi odağı olduğu düşüncesine sahip olur. Bu düşünce, ergenin benlik bilincini artırırken aynı zamanda, bireyin kendisini beğenme ve kendisini eleştirme arasında gelgitler yaşamasına neden olur. Duygusal boyutta bireyin kendisine verdiği mükemmel olma payesi had safhadadır. Bununla birlikte ergen, sonunda herkesten farklı olmadığını, insanların kendisini seyretmekten ibaret olmadığını ayırımına varır. Böylelikle ergende benmerkezcilik yerini doğru ve yanlışları dengede tutan gerçekçi bir benlik kavramına bırakır (16).

Sorunlu ergenler risk altında olup, kişisel kimlik geliştirmede zorlanırlar. Sorunlu bir ergen için kendisine karşı duyduğu olumsuz duygular şaşırtıcı değildir. Sürekli sevildikleri veya bir gün sevilecekleri rolünü oynayıp, her şeyin düzeleceğine inanabilirler. Ergenlikle birlikte çözümsel (analitik) yetiler ve mantık yürüterek sonuç çıkarma yetisi gelişir. Bu nedenle kendisine daha fazla yüklenip kendi gözünde daha fazla değer kaybedebilmektedir (64).

Damon ve Hart'a göre, çocukluk ve erken ergenlik döneminde benlik yargıları toplumsal karşılaştırmalara, standart normlara, toplumsal benzerliklere, kişilerarası etkileşimlere ve toplumsal onaya bağlı olarak değişir. Geç ergenlikte ise, kişisel inançlar ve içselleştirilmiş standartlar yakalandığı için benlik algısı ergenlik döneminde ayrışmaya başlar (48).

Evans ve arkadaşlarının, ergenlerde benlik algısının gelişimsel bir boyutunu ifade etmeye yönelik bir kavram olan "benlik bütünlüğü" ile alana özgü benlik algısı arasındaki bağıntıyı inceleyen çalışmasında, benlik algısının yaşla birlikte alanlara

özgü hale geldiği ve bu alanların birbirinden bağımsızlaştığını, bu ayrışmanın olmamasının ise bireylerde düşük benlik bütünlüğünü ortaya koymaktadır (54).

Piaget, ergenlik dönemiyle birlikte bireyin kendisini soyut kavramlar kullanarak ifade etmeye başladığını, içsel bir süreç yaşadığını öne sürmektedir. Piaget'nin görüşleri doğrultusunda ergen, benlik kavramını kişilik özellikleri üzerine kurma eğilimindedir. Rosenberg, ergenlerin sosyal kişilik özelliklerine verdiği öneme dikkat çeker. Rosenberg'in tespitlerine göre ergen, benliği kendini kontrol olarak görmekte, benliğe dair bilgi anne-babadan ergene aktarıldığı ortaya çıkmaktadır (48).

Dusek, ergenlik döneminde bireyin yetişkinliğinde ortaya koyacağı benlik kavramının oluşacağını ileri sürmüştür. Dusek'in görüşleri doğrultusunda ergenlik döneminde fiziksel, psikolojik ve fizyolojik çerçevedeki değişikliklerle benliğin yeniden yapılandırıldığı, bilişsel gelişimin etkisiyle bireyin kendisini sorgulaması sonucu ortaya çıkan durumun tekrar değerlendirildiği sonucuna varılmaktadır. Ergenlik döneminde bunun yanı sıra, yaşlılarıyla ilişkiler, ailenin iletişim düzeyi ile bağımsızlık duyguları benlik kavramının gelişimini etkileyici nitelik taşımaktadır (65).

Erikson, ergenlik dönemini "kimliğe karşı rol karışıklığı" olarak nitelendirmektedir. Dönem itibariyle kimliği sorgulayıcı, kim olduğuna, nelere inandığına dair sorular egemendir. Kimliğe yönelik arayışlar geçmişi, şu anı ve geleceği içeren, bir bütün olarak ele alındığında benliği oluşturacak parçaların birleşmesini sağlamaktadır (54). Erikson'a göre ergenlik döneminde birey, her türlü alanda değişik olasılıkları düşünüp deneyerek benliğini bulma gayreti içinde bulunmaktadır (66).

Monge, ergenlerin benlik kavramlarının gelişimine dair yapmış olduğu araştırmada, benlik kavramının süreç boyunca durağan bir seyir gösterdiği, cinsiyet boyutunda ele alındığında ise, durağanlık oranının erkek ergenlerde daha fazla olduğu sonucuna varmıştır. Redmore ve Loevinger, yapmış oldukları araştırma sonucunda, değişik sosyoekonomik düzeylere mensup ergenleri incelemişler ve ego düzeyinin ilk ergenlikten, ileri ergenliğe kestirilebilir olduğunu ve bu dönem

süresince istikrarlı bir artış gösterdiğini, ortaöğretimin son dönemlerinde ise değişim düzeyinin statikleştiğini ifade etmektedirler (67).

3. MATERYAL ve METOD

3.1. Araştırma Projesi

‘Adolesanlarda Sosyodemografik Özelliklerle Özkavram İlişkisi’ isimli araştırma projesi 06.10.2010 tarih ve 04 karar no ile etik kurul tarafından uygun görülmüştür, Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Proje Destek Fonu tarafından 2383-TU-10 no’lu uzmanlık tez projesi olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada adolesanlara öz-kavram ölçeği uygulanıp, kendilerine olan güvenlerini saptamak ve özgüvenin sosyodemografik özelliklerle bağlantılı olup olmadığını tespit etmek amaçlanmıştır. Adolesanların özgüvenlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi, sağlıklı, kendilerine güvenen, toplum içinde güçlü nesiller yetiştirmek için yapılması gerekenler konusunda yol gösterici olabilecektir.

3.2. Araştırma Bölgesi

Çalışma Isparta Merkez’deki İlköğretim okulunda okuyan tüm 7. Sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Tipi

Tez çalışması 25.10.2010-25.04.2011 tarihleri arasında 6 aylık çalışma programı içinde SDÜ Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD yapılmıştır. Kesitsel tanımlayıcı anket çalışmasıdır.

3.4. Araştırmanın Evreni ve Evrenin Tanıtılması

Araştırmaya Isparta Merkezde bulunan, 41 ilköğretim okulunda 7. Sınıfta okuyan 2795 öğrenciden 2676’sı katılmış olup; 1307’si kız, 1369’u erkek öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere okullara gidilerek rehberlik dersi saatinde ulaşılmıştır. Çalışmanın yapıldığı gün devamsızlık yapan öğrenciler çalışmaya katılamamıştır.

3.5. Araştırmanın Uygulama Şekli

Çalışmanın başlangıç aşamasında Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Isparta Valiliğinden gerekli izinler alınmıştır. Merkezde bulunan 41 İlköğretim

okulunun her birine gidilerek okul müdürleriyle görüşülmüş, alınan izinler gösterilerek araştırmanın amacı ve uygulanacak anketler hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada anketler okulların rehberlik saatinde rehberlik öğretmeni ve görevli anketörlerle birlikte uygulanmıştır. Anketörlere Isparta Merkez'de bulunan araştırma şirketinden ulaşılmıştır. Bu konu ile ilgili 3 kişi görevlendirilmiş olup çalışmayla ilgili bilgi verilip, anketlerin uygulanmasıyla ilgili eğitim verilmiştir. Araştırmada öğrencilerin kendileri ve aileleri ile ilgili verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu hazırlanarak bağımsız değişkenlere yönelik bilgiler toplanmıştır.

Benlik saygısı düzeyini ölçmek amacıyla da Pierss Harris'in geliştirmiş olduğu, Öner (1996) tarafından Türkçeye uyarlanan, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan 'Pierss-Harris Çocuklarda Öz-Kavram Ölçeği' kullanılmıştır (1).

3.6. İstatistiksel İncelemeler

Araştırma sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamında Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 15.0 istatistik programına aktarılmıştır. Her değişkenin birbiri ile ilişkisinin değerlendirilmesinde bağımsız iki değişkeni karşılaştırma testi (t-testi) ve anova testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık için $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

3.7. Araştırma Sırasında Karşılaşılan Güçlükler

Çalışmanın evreni Isparta Merkezdeki tüm ilköğretim okullarında okuyan 7. Sınıf öğrencileri olması nedeniyle çok sayıda kişiye anket uygulanmıştır. Okul müdürleriyle önceden görüşülüp uygun ders saati tespit edilmiştir. Uygun ders saati olarak rehberlik dersi uygun görülmüştür. Bazı okulların rehberlik ders saatleri aynı saatlerde olması nedeniyle görevli 3 kişi aynı zamanda farklı okullara gitmiştir.

3.8. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanarak örneklem grubunun demografik değişkenlerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Bu formda araştırmaya katılan öğrencilere cinsiyetleri, boyları, kiloları, anne ve babalarının yaşları, eğitim düzeyleri ve meslekleri, ekonomik durumlarını nasıl algıladıkları, evde kimlerle

yaşadıkları, kardeş sayısı, okul başarılarını nasıl değerlendirdikleri, kronik bir hastalıklarının olup olmadığı, hiç intihar etmeyi düşünüp düşünmedikleri gibi soruları içeren 24 soruluk anket formu uygulanmıştır. Bu formu öğrenciler ortalama 10 dakikada cevaplandırmışlardır.

3.9. Pierss Harris Özkavrama Ölçeği: (Pierss Harris Children's Self-Concept Scale)

1964 yılında E.V. Pierss ve D. Harris tarafından geliştirilmiş ölçek "Kendim Hakkımdaki Düşüncelerim" olarak da bilinmektedir. Çocukların kendileri hakkındaki duygu, düşünce ve tutumlarını inceler. 80 maddeden oluşan ölçek 9-20 yaş arası bireylere uygulanabilir. Ölçek bireysel olarak da uygulanabildiği gibi grup halinde de uygulanabilir. Testi alan bireyler soruları kendileri okuyup "Evet" ve 'Hayır' şeklinde cevaplandırır. Ölçeğin uygulanmasında zaman sınırlaması yoktur. Ancak ortalama 15-20 dakika kadar sürmektedir. 80 tamamlayıcı ifadeden oluşan skalada yüksek puanlar çocukların kendileri hakkında olumlu, düşük puanlar ise olumsuz öz kavramına işaret etmektedir (Aktaş ve Arnas, 2004). Ölçeğin 6 alt testi bulunmaktadır. Bunlar: 1-Davranış (Behavioral Adjustment) 2-Zekâ ve Okul Durumu (Intellectual and School Status) 3-Bedensel Görünüm (Physical Appearance and Attributes) 4-Kaygı (Freedom From Anxiety) 5-Gözde Olma-Popülerlik (Popularity) 6-Mutluluk(Happiness and satisfaction).

Ölçekte bazı maddeler ters puanlanabilmektedir. Ölçeğin amacı olumlu algılama ve düşünceleri saptama olduğundan olumsuz yönde ifade edilmiş maddelere verilen "hayır" yanıtı doğru olarak kabul edilir. Bireyin yanıtlama şeklini etkilememesi için bu ölçekteki olumlu ve olumsuz ifadeler dengelendirilmiştir. Böylece belirli bir yanıtlama tarzı, sosyal beğenilirlik ya da yanıtlama tarzı, sosyal beğenilirlik ya da yanıtma önlenmeye çalışılmıştır. Cevap anahtarına göre her doğru cevaba 1 puan verilir. Buna göre toplam ölçek puanı 0-80 arasında değişmektedir. Uygulamalar genelde ham puanların 25 ile 75 arasında olduğu göstermiştir.

Ayrıca ölçeğin alt testleri ayrı birer puan olarak hesaplanmaktadır. Bu alt testlerde de aldıkları yüksek puanlar o alt testin ilişkili olduğu konuda bireyin kendine olan güveninin yüksek olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde bu alt

testlerden alınan düşük puanlar bireylerin o alt testin ilişkili olduğu konuda bireyin kendisiyle ilgili olumsuz düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin ilk formu 164 maddeden oluşturulmuştur. Bu form oluşturulurken çocuklardan kendilerinde hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları nitelikleri yazmaları istenilmiştir. 164 maddelik ilk form 3, 4. ve 6. sınıflarda okuyan 90 çocuğa uygulanmış ve %10'dan az %90'dan fazla aynı yönde yanıtlanan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Böylece ölçeğin madde sayısı 140'a indirilmiştir. 140 maddelik bu yeni form 3, 6, ve 10. sınıflarda okuyan öğrencilere uygulanmıştır. Bu uygulamadan sonra aynı yönelimi olduğu düşünülen sorular da çıkartılarak madde sayısı 95'e düşürülmüştür. Bu form da 3, 6. ve 10. sınıflarda okuyan öğrencilere uygulanmış ve Kuder- Richardson 21 formülü ile hesaplanan homojenlik katsayısı .78 ile .93 arasında bulunmuştur. Aynı gruba test tekrar test yöntemiyle ölçek 4 ay sonra yeniden uygulanmıştır. Pearson Momentler Çarpımı korelasyon yöntemiyle hesaplanan değişmezlik katsayıları 3. sınıflar için 72, 6. sınıflar için 71 ve 10. sınıflar için 72 olarak bulunmuştur. 95 maddelik forma Spearman-Brown formülü uygulanmış ve iç tutarlılık katsayıları .87 ile .90 arasında çıkmıştır. 6. sınıftan toplanan verilere madde analizi uygulandıktan sonra ölçeğin 80 maddelik son hali elde edilmiştir.

3.9.1. Pierss-Harris Özkavram Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliği

Ölçeğin 80 maddelik son hali 5.sınıf öğrencilerine iki ve dört ay aralıklarla test tekrar test yöntemiyle uygulanmıştır. Bu uygulamalar sonrasında ölçeğin değişmezlik katsayısı her iki uygulamada da 77 olarak bulunmuştur. Buna göre ölçeğin standart hatası 6.0 olarak saptanmıştır. Ölçeğe yapılan faktör analizinde 10 değişik faktör ortaya çıkmıştır. Ancak bunlardan 6 tanesinin yorumlanacak düzeyde olduğu tespit edilmiş ve ölçeğin 6 alt testten oluşmasına karar verilmiştir.

Ölçeğin geçerliliğini saptamak için Lipsitt'in Çocuklar İçin Özkavram Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek 12-16 yaş arası 98 öğrenciye uygulanmış ve Pierss-Harris Özkavram Ölçeğiyle aralarında orta düzeyde (68) anlamlı ilişki bulunmuştur.

Yapılan yapı geçerliğinde ölçek puanlarının sınav kaygısı, algılanan ebeveyn tutumu ve okul başarısı ile ilişkisine göre yapılmıştır. Öz-kavramın olumsuz ebeveyn

tutumu ile ilişkisi düşük düzeyde olumsuz ($r=36$ ve $r= -15$) demokratik eşitlikçi gibi olumlu ebeveyn tutumu ve okul başarısı ile de düşük düzeyde ($r=22$ ile 24) olumlu çıkmıştır. Tüm korelasyonlar beklenen yönde olduğundan hipotezler desteklenmiştir. Buna göre öz-kavramı yüksek olan bireylerin başarı düzeyi yüksek, sınav kaygısı düşük, ailenin algılanan çocuk yetiştirme tutumları da olumlu olma eğilimindedir, denilebilir.

Öz-kavram ölçeğinin puanları ailenin çocuk yetiştirme alt testlerinden ailenin baskıcı tutumu, ailenin geçimsizliği, annenin evdeki rolünü benimsememesi puanları ile ilişkisini yansıtan korelasyonlar orta düzeyde olumsuz ve anlamlı bulunmuştur.

3.9.2. Pierss-Harris Özkavram Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanma İşlemi

Bu ölçeği Melike Çataklı ve Necla Öner Türkçe'ye uyarlamıştır. Türkçe'ye çeviri işlemi iki aşamada yapılmıştır. İlk önce maddeler bir İngilizce öğretmeni tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra ölçeğin orijinal maddeleriyle olan tutarlılığı ortaya koymak için Türkçe'ye çevrilen maddeler tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. İkinci çeviri işlemi gerçekleştirildikten sonra bu maddeler ölçeğin orijinal maddeleri ile karşılaştırılmış, dil ve kavram hataları düzeltilmiştir.

Ölçeğin çeviri işleminin yapılmasından sonra belli gruplara 4 farklı uygulama yapılmıştır. Bunun için A formu (Orjinal İngilizce Form), B Formu (Çevirisi Yapılmış Türkçe Form), C ve D Formları (Yarısı İngilizce Yarısı Türkçe Formlar) olmak üzere 4 ayrı form hazırlanmıştır. Bu uygulama İngilizce'yi çok iyi bilen Robert Koleji ve Üsküdar Amerikan Lisesi'ndeki lise öğrencilerine ve Boğaziçi Üniversitesi'ndeki üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Bu 4 form iki hafta arayla gruplara tekrar uygulanmış ve her bireyin ölçeği hem Türkçe hem de İngilizce yanıtlanması sağlanmıştır. Uygulamalar sonucunda iki yönlü varyans analizi ve t testleri kullanılmıştır ve anlamlı bulunmamıştır. Böylece testin bu hali hala günümüzde çocukların benlik algılarını belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılmaktadır (1).

4. BULGULAR

Bu bölümde ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerle benlik algısı üzerindeki etkisine ilişkin istatistiksel çözümlenmeler verilmiştir. Verilerin sistematik olması ve anlaşılmasını kolaylaştırmak açısından tablo ve grafiklerden yararlanılmıştır.

Tablo 1. Örneklemi oluşturan bireylerin cinsiyetlerine göre dağılımları

	Cinsiyet	
	Sayı	Yüzde
Erkek	1307	48,8
Kız	1369	51,2
Toplam	2676	100,0

Tablo 1'in incelenmesinden anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğrencilerin % 48,8'i erkeklerden, % 51,2'si kızlardan oluşmaktadır.

Tablo 2. Örneklemi oluşturan bireylerin kardeş sayılarına göre dağılımları

	Kaç kardeşiniz?	
	Sayı	Yüzde
1	486	18,2
2 kardeş	1202	44,9
3 ve 4 kardeş	867	32,4
5 kardeş ve üzeri	121	4,5
Toplam	2676	100,0

Tablo 2'ye ait yüzdeler incelenildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin % 44,9'u 2 kardeş, % 18,2'si tek kardeş, % 32,4'ü 3 ve 4 kardeş, % 4,5'i 5 kardeş ve üzerinden oluşmaktadır.

Tablo 3. Örneklemi oluşturan öğrencilerin anne yaşına göre dağılımları

	Anninizin yaşı	
	Sayı	Yüzde
25-35	1066	39,8
36-45	1415	52,9
46 ve üzeri	195	7,3
Toplam	2676	100,0

Tablo 3'ün incelenmesinden anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğrencilerin % 52,9'unun anneleri 36-45 yaşları arasında, % 39,8'inin anneleri 25-35 yaşları arasında, % 7,3'ünün anneleri ise 46 yaş ve üzeri olarak saptanmıştır.

Tablo 4. Örnekleme oluşturan öğrencilerin anne eğitim durumuna göre dağılımları

Annenizin eğitim durumu		
	Sayı	Yüzde
İlkokul	1375	51,4
Ortaokul - Lise	1120	41,9
Üniversite	181	6,8
Toplam	2676	100,0

Tablo 4'de araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre veriler yer almaktadır. Öğrencilerin % 51,4'ünün anneleri ilkokul mezunu, % 41,9'unun anneleri ortaokul-lise mezunu, % 6,8'inin anneleri ise üniversite mezunu olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5. Örnekleme oluşturan öğrencilerin anne meslek durumuna göre dağılımları

Annenizin mesleği		
	Sayı	Yüzde
Memur	299	11,2
Emekli	37	1,4
Ev hanımı	2078	77,7
İşçi	262	9,8
Toplam	2676	100,0

Tablo 5'in incelenmesinden anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin % 77,7'si ev hanımı, % 11,2'si memur, % 1,4'ü emekli, % 9,82'si işçi olarak belirtilmektedir.

Tablo 6. Örnekleme oluşturan öğrencilerin baba yaşına göre dağılımları

Babanızın yaşı		
	Sayı	Yüzde
25-35	418	15,6
36-45	1761	65,8
46 ve üzeri	497	18,6
Toplam	2676	100,0

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının % 65,8'i 36-45 yaşları arasında, % 18,6'sı 46 yaş ve üzeri, % 15,6'sı 25-35 yaşları arasındadır.

Tablo 7. Örnekleme oluşturan öğrencilerin baba eğitim durumuna göre dağılımları

Babanızın eğitim durumu		
	Sayı	Yüzde
İlkokul	861	32,2
Ortaokul - Lise	1406	52,5
Üniversite	409	15,3
Toplam	2676	100,0

Tablo 7 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının, % 52,5'i ortaokul-lise mezunu, % 32,2'si ilkokul mezunu, % 15,3'ü üniversite mezunu olarak tespit edilmiştir.

Tablo 8. Örnekleme oluşturan öğrencilerin baba meslek durumuna göre dağılımları

Babanızın mesleği		
	Sayı	Yüzde
Memur	705	26,3
Emekli	201	7,5
Esnaf	823	30,8
Çiftçi	37	1,4
İşçi	853	31,9
İşsiz	57	2,1
Toplam	2676	100,0

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının % 30,8'i esnaf, % 26,3'ü memur, % 7,5'i emekli, % 2,1'i işsiz ve % 1,4'ü çiftçi, % 31,9'u işçi olarak tespit edilmiştir.

Tablo 9. Örnekleme oluşturan öğrencilerin aile türüne göre dağılımları

Aile Türü		
	Sayı	Yüzde
Çekirdek aile	2397	89,6
Geniş aile	127	4,7
Parçalanmış aile	137	5,1
Diğer	15	,6
Toplam	2676	100,0

Tablo 9'dan anlaşılacağı üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin % 89,6'sı çekirdek aile, % 5,1'i parçalanmış aile, % 4,7'si ise geniş aileden oluşmaktadır.

Tablo 10. Örneklemi oluşturan öğrencilerin ailede anlaşamadığı kişi durumuna ilişkin bulgular

Ailenizde anlaşamadığınız bir kişi var mı?		
	Sayı	Yüzde
Evet	742	27,7
Hayır	1934	72,3
Toplam	2676	100,0

Tablo 10 incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin % 72,3'ü ailede anlaşamadığı bir kişi olmadığını belirtirken, % 27,7'si ise ailede anlaşamadığı bir kişi olduğunu söylemektedir. Ailede anlaşamadığı bir kişi olanların % 30,1'i erkek kardeşiyle, % 26,5'i kız kardeşiyle, % 21,3'ü babasıyla, % 15,2'si annesiyle, % 6,9'u ise diğer dediğimiz (nine, dede) grupla anlaşamadığını belirtmiştir.

Tablo 11. Örneklemi oluşturan öğrencilerin okul dersleri durumuna ilişkin bulgular

Okulda dersleriniz nasıl?		
	Sayı	Yüzde
İyi	1853	69,2
Orta	750	28,0
Zayıf	73	2,7
Toplam	2676	100,0

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin % 69,2'si okul derslerini iyi olarak, % 29,0'ı orta olarak, % 2,7'si ise zayıf olarak değerlendirmektedir.

Tablo 12. Örneklemi oluşturan öğrencilerin kronik hastalık durumuna ilişkin bulgular

Kronik (sürekli) hastalığınız var mı?		
	Sayı	Yüzde
Evet	164	6,1
Hayır	2512	93,9
Toplam	2676	100,0

Tablo 12 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin % 93,9'unda kronik bir hastalık bulunmamakta, % 6,1'inde ise kronik bir hastalık bulunmaktadır.

Tablo 13. Örnekleme oluşturan öğrencilerin gözlük kullanma durumuna ilişkin bulgular

Gözlük kullanıyor musunuz?		
	Sayı	Yüzde
Evet	414	15,5
Hayır	2262	84,5
Toplam	2676	100,0

Tablo 13 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin % 84,5'i gözlük kullanmamakta olup, % 15,5'i gözlük kullanmaktadır. Gözlük kullananların % 14,3'ü erkek, % 16,6'sı kızlardan oluşmaktadır.

Tablo 14. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ameliyat olma durumuna ilişkin bulgular

Daha önceden bir ameliyat geçirdiniz mi?		
	Sayı	Yüzde
Evet	607	22,7
Hayır	2069	77,3
Toplam	2676	100,0

Tablo 14 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin % 77,3'ü daha önceden ameliyat olmadığını, % 22,7'si ise ameliyat olduğunu belirtmiştir.

Tablo 15. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ekonomik durumunu algılayışına ilişkin bulgular

Ekonomik durumunuz sizce nasıl?		
	Sayı	Yüzde
Yüksek	326	12,2
Orta	2133	79,7
Düşük	217	8,1
Toplam	2676	100,0

Tablo 15 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin % 79,7'si ekonomik durumunu orta, % 12,2'si yüksek, % 8,1'i ise düşük olarak değerlendirmektedir.

Tablo 16. Örnekleme oluşturan öğrencilerin yakın zamanda duygusal bir olay yaşama durumuna ilişkin bulgular

Yakın zamanda sizi etkileyecek duygusal bir olay yaşadınız mı?		
	Sayı	Yüzde
Evet	978	36,5
Hayır	1698	63,5
Toplam	2676	100,0

Tablo 16 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin % 63,5'i yakın zamanda duygusal bir olay yaşamadıklarını belirtirlerken, % 36,5'i ise yakın zamanda duygusal bir olay yaşadıklarını ifade etmektedirler. Yakın zamanda duygusal bir olay yaşadığını ifade edenlerin % 58,4'ü kızlardan, % 41,6'sı erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 17. Örnekleme oluşturan öğrencilerin intihar etmeyi düşünme durumuna ilişkin bulgular

Hiç intihar etmeyi düşündünüz mü?		
	Sayı	Yüzde
Evet	421	15,7
Hayır	2255	84,3
Toplam	2676	100,0

Tablo 17 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencileri % 84,3'ü hiç intihar etmeyi düşünmemişken, % 15,7'si intihar etmeyi düşünmüştür. İntihar etmeyi düşünenlerin % 51,8'i erkek, % 48,2'si kızlardan oluşmaktadır.

Tablo 18. Araştırmaya katılan öğrencilerin, cinsiyetlerine göre öz-kavram ölçeğindeki toplam puanları ve alt boyut puanları, standart sapmaları ve T-testi sonuçları, P değerleri

	Kız	Erkek	T-testi	P-değeri
Özkavram Puanı	58,65±11,68	58,40±10,82	-3,877	0,571
Mutluluk, Doyum Puanı	9,38±3,19	9,82±2,75	-4,766	0,000*
Kaygı Puanı	7,18±3,00	8,01±2,57	-4,499	0,000*
Popülarite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	8,82±2,32	8,76±2,22	-2,164	0,444
Davranış ve Uyma Konformite Puanı	12,28±2,79	11,65±2,92	-2,287	0,000*
Fiziksel Görünüm Puanı	7,01±2,17	7,06±2,25	-2,245	0,550
Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	5,18±1,57	4,91±1,57	-0,145	0,000*

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 18 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin öz-kavram ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ve alt boyutlara göre aldıkları puanlar yer almaktadır. Mutluluk, doyum puanı erkeklerde kızlardan daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Kaygı puanı kızlarda erkeklerden daha düşük tespit edilmiş olup, düşük puanlar yüksek kaygı düzeyini göstermektedir. Davranış ve uyma, konformite puanı ve zihinsel ve okul durumu puanı kızlarda erkeklerden daha yüksek tespit edilmiştir. Bu da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 19. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ailelerinde anlaşımadığı birinin olup olmadığına göre öz-kavram ve alt boyut puanları, T-testi ve P değerleri

	Anlaşımadığı biri var	Anlaşımadığı biri yok	T-testi	P değeri
Özkavram Puanı	53,29	60,53	-15	0,000*
Mutluluk, Doyum Puanı	8,28	10,10	-13	0,000*
Kaygı Puanı	6,62	7,96	-11	0,000*
Popülarite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	8,08	9,07	-9,4	0,000*
Davranış ve Uyma Konformite Puanı	10,83	12,42	-12	0,000*
Fiziksel Görünüm Puanı	6,62	7,19	-5,8	0,000*
Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	4,70	5,18	-6,7	0,000*

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 19 incelendiğinde örnekleme oluşturan öğrencilerin ailelerinde anlaşımadığı biri olanların, anlaşımadığı biri olmayanlara göre öz-kavram ve alt boyut puanları daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 20. Örnekleme oluşturan öğrencilerin kronik hastalık olup olmadığına göre öz-kavram ve alt boyut Puanları, T-testi ve P değerleri

	Kronik hastalık var	Kronik hastalık yok	T-testi	P değeri
Özkavram Puanı	54,95	58,76	-3,877	0,000*
Mutluluk, Doyum Puanı	8,44	9,67	-4,766	0,000*
Kaygı Puanı	6,60	7,65	-4,499	0,000*
Popülarite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	8,37	8,82	-2,164	0,032*
Davranış ve Uyma Konformite Puanı	11,45	12,01	-2,287	0,023*
Fiziksel Görünüm Puanı	6,62	7,06	-2,245	0,026*
Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	5,03	5,05	-0,145	0,885

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 20 incelendiğinde kronik hastalığı olanların öz-kavram toplam puanı ve alt boyut puanları daha düşük olarak tespit edilmiştir. Kronik hastalığı olanlarda kronik hastalığı olmayanlara göre öz-kavram, mutluluk-doyum, kaygı, popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma, davranış ve uyma-konformite, fiziksel görünüm puanları daha düşük olup istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 21. Örnekleme oluşturan öğrencilerin gözlük kullanma durumuna göre öz-kavram ve alt boyut Puanları, T-testi ve P değerleri

	Gözlük kullanan	Gözlük kullanmayan	T-testi	P değeri
Özkavram Puanı	58,89	58,46	0,702	0,483
Mutluluk, Doyum Puanı	9,57	9,60	-0,174	0,862
Kaygı Puanı	7,67	7,57	0,625	0,532
Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	8,71	8,81	-0,806	0,421
Davranış ve Uyma Konformite Puanı	12,30	11,92	2,599	0,010*
Fiziksel Görünüm Puanı	6,78	7,08	-2,451	0,015*
Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	5,22	5,02	2,426	0,016*

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 21 incelendiğinde, gözlük kullananlarda öz-kavram, kaygı, davranış ve uyma-konformite, zihinsel ve okul durumu puanı gözlük kullanmayanlara göre daha yüksek tespit edilmiştir. Bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Kaygı alt boyutunda yüksek puanlar düşük kaygı durumunu göstermektedir. Davranış ve uyma-konformite, zihinsel ve okul durumu puanları gözlük kullananlarda gözlük kullanmayanlara göre yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ($p<0,05$). Fiziksel görünüm puanı ise gözlük kullanmayanlarda daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 22. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ameliyat geçirme durumuna göre öz-kavram ve alt boyut Puanları, T-testi ve P değerleri

	Ameliyat olan	Ameliyat olmayan	T-testi	P değeri
Özkavram Puanı	57,94	58,70	-1,467	0,143
Mutluluk, Doyum Puanı	9,43	9,64	-1,544	0,123
Kaygı Puanı	7,56	7,60	-0,261	0,794
Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	8,67	8,83	-1,438	0,151
Davranış ve Uyma Konformite Puanı	11,69	12,06	-2,759	0,006*
Fiziksel Görünüm Puanı	7,00	7,04	-0,451	0,652
Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	5,00	5,06	-0,965	0,335

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 22 incelendiğinde ameliyat olmayanların ameliyat olanlara göre tüm puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Bu yükseklik davranış ve uyma-konformite açısından istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 23. Örnekleme oluşturan öğrencilerin yakın zamanda duygusal bir olay yaşama durumuna göre öz-kavram ve alt boyut puanları, T-testi ve P değerleri

	Duygusal olay yaşadım	Duygusal olay yaşamadım	T-testi	P değeri
Özkavram Puanı	54,83	60,65	-12,726	0,000*
Mutluluk, Doyum Puanı	8,37	10,30	-15,694	0,000*
Kaygı Puanı	6,61	8,15	-13,767	0,000*
Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	8,46	8,98	-5,500	0,000*
Davranış ve Uyma Konformite Puanı	11,08	12,49	-11,953	0,000*
Fiziksel Görünüm Puanı	6,82	7,15	-3,673	0,000*
Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	4,98	5,08	-1,569	0,117

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 23 incelendiğinde yakın zamanda duygusal bir olay yaşamayanların öz-kavram toplam puanları ve alt boyut puanları duygusal olay yaşayanlardan daha

yüksek olarak tespit edilmiştir. Bu yükseklik zihinsel ve okul durumu alt boyutu haricinde istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Kaygı alt boyutunda ise yüksek puanlar düşük kaygı oranını gösterdiği için duygusal bir olay yaşayanların, duygusal bir olay yaşamayanlardan daha yüksek kaygı oranına sahiptir. Bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$).

Tablo 24. Örnekleme oluşturan öğrencilerin intihar etmeyi düşünme durumuna göre öz-kavram ve alt boyut Puanları, T-testi ve P değerleri

	İntihar etmeyi düşündüm	İntihar etmeyi düşünmedim	T-testi	P değeri
Özkavram Puanı	49,65	60,18	-16,435	0,000*
Mutluluk, Doyum Puanı	6,93	10,10	-17,963	0,000*
Kaygı Puanı	6,01	7,88	-13,153	0,000*
Popülarite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	7,80	8,98	-7,951	0,000*
Davranış ve Uyuma Konformite Puanı	9,73	12,39	-15,663	0,000*
Fiziksel Görünüm Puanı	6,12	7,20	-8,283	0,000*
Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	4,73	5,11	-4,272	0,000*

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 24 incelendiğinde intihar etmeyi düşünmeyenlerin öz-kavram toplam puanları, ve alt boyut puanları intihar etmeyi düşünenlere göre yüksek tespit edilmiştir. Bu yükseklik de istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Kaygı alt boyutunda yüksek puanlar düşük kaygı oranını göstermesi nedeniyle intihar etmeyi düşünenlerin kaygı oranı intihar etmeyi düşünmeyenlerden daha yüksektir. Bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 25. Öğrencinin BMI'sine göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri

BMI	Öz-kavram Puan ort.	SD	P değeri
Zayıf	59,48	11,05	0,001*
Normal	58,18	11,13	
Şişman	55,75	13,04	
Çok şişman	50,00	13,66	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 25 incelendiğinde öğrencilerin BMI'si ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuca göre zayıf olanların, normal ve şişman olanlara göre öz-kavram puan ortalamaları daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

Tablo 26. Öğrencinin BMI'sine göre mutluluk-doyum alt boyut puanı, SD ve P değeri

BMI	Mutluluk-Doyum Alt Puan ort.	SD	P değeri
Zayıf	9,82	2,89	0,009*
Normal	9,46	3,03	
Şişman	9,09	3,65	
Çok şişman	8,50	3,50	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 26 incelendiğinde öğrencilerin BMI'si ile mutluluk-doyum alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuca göre zayıf olanların, normal olanlara göre mutluluk-doyum alt boyut puan ortalamaları daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$).

Tablo 27. Öğrencinin BMI'sine göre kaygı alt boyut puanı, SD ve P değeri

BMI	Kaygı Puan ort.	SD	P değeri
Zayıf	7,78	2,84	0,004*
Normal	7,43	2,82	
Şişman	7,23	3,07	
Çok şişman	5,50	1,76	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 27 incelendiğinde öğrencilerin BMI'si ile kaygı alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuca göre zayıf olanların, normal olanlara göre kaygı alt boyut puan ortalamaları daha yüksek olup, kaygı alt boyutunda yüksek puanlar düşük kaygı oranını göstermesi nedeniyle zayıf olanlar, normal olanlara göre düşük kaygı düzeyine sahiptir ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$).

Tablo 28. Öğrencinin BMI'sine göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde Olma alt boyut puanı, SD ve P değeri

BMI	Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puan ort.	SD	P değeri
Zayıf	8,94	2,15	0,002*
Normal	8,75	2,30	
Şişman	7,97	2,76	
Çok şişman	8,17	3,37	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 28 incelendiğinde öğrencilerin BMI'si ile popülerite, sosyal beğeni, ya da gözde olma alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuca göre şişman olanların, normal ve zayıf olanlara göre popülerite, sosyal beğeni, ya da gözde olma alt boyut puan ortalamaları daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$).

Tablo 29. Öğrencinin BMI'sine göre davranış, uyma ve konformite alt boyut puanı, SD ve P değeri

BMI	Davranış, Uyma ve Konformite Puan ort.	SD	P değeri
Zayıf	12,13	2,83	0,027*
Normal	11,90	2,80	
Şişman	11,84	3,13	
Çok şişman	9,33	4,08	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 29 incelendiğinde öğrencilerin BMI'si ile davranış, uyma ve konformite alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Anova testiyle anlamlılık tespit edildikten sonra hangi gruplar arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermek için Tukey testi yapılmıştır. Test sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo 30. Öğrencinin BMI'sine göre fiziksel görünüm alt boyut puanı, SD ve P değeri

BMI	Fiziksel Görünüm Puan ort.	SD	P değeri
Zayıf	7,17	2,16	0,025*
Normal	6,97	2,19	
Şişman	6,55	2,36	
Çok şişman	6,50	1,64	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 30 incelendiğinde öğrencilerin BMI'si ile fiziksel görünüm alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Anova testiyle anlamlılık tespit edildikten sonra hangi gruplar arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermek için Tukey testi yapılmıştır. Test sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo 31. Öğrencinin BMI'sine göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı, SD ve P değeri

BMI	Zihinsel ve Okul Durumu Puan ort.	SD	P değeri
Zayıf	5,16	1,54	0,084
Normal	5,02	1,57	
Şişman	4,87	1,77	
Çok şişman	4,67	0,81	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 31 incelendiğinde öğrencilerin BMI'si ile zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 32. Öğrencinin kardeş sayılarına göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri

Kardeş Sayısı	Öz-kavram Puan ort.	SD	P değeri
1	59,87	11,16	0,011*
2	58,51	11,30	
3 ve 4	58,01	11,18	
5 ve üzeri	56,97	11,63	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 32 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Testin sonucuna göre tek kardeş olanlar 3 ve 4 kardeş olanlara göre öz-kavram puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 33. Öğrencinin kardeş sayılarına göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri

Kardeş Sayısı	Mutluluk, Doyum Puan ort.	SD	P değeri
1	9,75	3,06	0,216
2	9,61	2,98	
3 ve 4	9,56	2,95	
5 ve üzeri	9,12	3,09	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 33 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile mutluluk, doyum alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 34. Öğrencinin Kardeş Sayılarına Göre Kaygı Puanı, SD ve P değeri

Kardeş Sayısı	Kaygı Puan ort.	SD	P değeri
1	7,91	2,80	0,053
2	7,54	2,84	
3 ve 4	7,50	2,83	
5 ve üzeri	7,43	2,74	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 34 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile kaygı alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 35. Öğrencinin kardeş sayılarına göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri

Kardeş Sayısı	Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puan ort.	SD	P değeri
1	8,91	2,20	0,029*
2	8,85	2,24	
3 ve 4	8,71	2,33	
5 ve üzeri	8,29	2,43	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 35 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Testin sonucuna göre tek kardeş ve 2 kardeş olanlar, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 36. Öğrencinin kardeş sayılarına göre davranış, uyma ve konformite puanı, SD ve P değeri

Kardeş Sayısı	Davranış, Uyma ve Konformite Puan ort.	SD	P değeri
1	12,14	2,71	0,208
2	11,94	2,97	
3 ve 4	11,88	2,83	
5 ve üzeri	12,34	2,81	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 36 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile davranış, uyma ve konformite alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 37. Öğrencinin kardeş sayılarına göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri

Kardeş Sayısı	Fiziksel Görünüm Puan ort.	SD	P değeri
1	7,20	2,19	0,196
2	6,97	2,17	
3 ve 4	7,05	2,21	
5 ve üzeri	6,86	2,38	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 37 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile fiziksel görünüm alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 38. Öğrencinin kardeş sayılarına göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri

Kardeş Sayısı	Zihinsel ve Okul Durumu Puan ort.	SD	P değeri
1	5,34	1,50	0,000*
2	5,01	1,59	
3 ve 4	4,96	1,59	
5 ve üzeri	4,89	1,60	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 38 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayıları ile zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Testin sonucuna göre tek kardeş olanlar; 2 kardeş, 3 ve 4 kardeş, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 39. Öğrencinin anne eğitim durumuna göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri

Anne Eğitim Durumu	Öz-kavram Puan ort.	SD	P değeri
İlkokul	57,87	11,35	0,002*
Ortaokul-Lise	59,02	11,25	
Üniversite	60,44	10,38	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 39 incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumu ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Anneleri ilkököl mezunu

olanların, ortaokul-lise ve üniversite mezunu olanlara göre öz-kavram puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 40. Öğrencinin anne eğitim durumuna göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri

Anne Eğitim Durumu	Mutluluk, Doyum Puan ort.	SD	P değeri
İlkokul	9,47	3,03	0,044*
Ortaokul-Lise	9,70	2,95	
Üniversite	9,95	2,94	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 40 incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumu ile mutluluk, doyum alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Testin sonucuna göre anlamlı bulunan farklılık ikili gruplara indirildiğinde anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 41. Öğrencinin anne eğitim durumuna göre kaygı puanı, SD ve P değeri

Anne Eğitim Durumu	Kaygı Puan ort.	SD	P değeri
İlkokul	7,43	2,83	0,005*
Ortaokul-Lise	7,72	2,82	
Üniversite	7,99	2,78	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 41 incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumu ile kaygı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuca göre annelerinin eğitim durumu ilkökullü olanların, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre kaygı alt boyut puan ortalamaları daha düşük olup, kaygı alt boyutunda düşük puanlar yüksek kaygı oranını göstermesi nedeniyle annelerinin eğitim durumu ilkökullü olanlar, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre yüksek kaygı düzeyine sahip olup, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$).

Tablo 42. Öğrencinin anne eğitim durumuna göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri

Anne Eğitim Durumu	Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puan ort.	SD	P değeri
İlkokul	8,54	2,34	0,000*
Ortaokul-Lise	9,01	2,18	
Üniversite	9,40	2,04	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 42 incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumu ile popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Annelerinin eğitim durumu ilkokul olanlar, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 43. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri

Anne Eğitim Durumu	Davranış ve Uyma-Konformite Puan ort.	SD	P değeri
İlkokul	12,16	2,80	0,001*
Ortaokul-Lise	11,81	2,94	
Üniversite	11,56	2,90	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 43 incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumu ile davranış ve uyma-konformite alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Annelerinin eğitim durumu ilkokul olanlar, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre davranış ve uyma-konformite alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 44. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri

Anne Eğitim Durumu	Fiziksel Görünüm Puan ort.	SD	P değeri
İlkokul	6,98	2,22	0,447
Ortaokul-Lise	7,07	2,18	
Üniversite	7,16	2,08	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 44 incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumu ile fiziksel görünüm alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 45. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri

Anne Eğitim Durumu	Zihinsel ve Okul Durumu Puan ort.	SD	P değeri
İlkokul	4,93	1,59	0,000*
Ortaokul-Lise	5,15	1,56	
Üniversite	5,36	1,47	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 45 incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumu ile zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Annelerinin eğitim durumu ilkokul olanlar, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 46. Öğrencilerin anne mesleğine göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri

Anne Meslek Durumu	Öz-kavram Puan ort.	SD	P değeri
Memur	59,26	11,97	0,013*
Emekli	61,95	11,05	
Ev Hanım	58,58	11,07	
İşçi	56,81	11,86	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 46 incelendiğinde öğrencilerin anne mesleği ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Anne mesleğine göre işçi olanların,

memur ve emekli olanlara göre öz-kavram puanı daha düşük olup istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$).

Tablo 47. Öğrencilerin anne mesleğine göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri

Anne Meslek Durumu	Mutluluk, Doyum Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	9,67	3,30	0,127
Emekli	10,03	2,80	
Ev Hanım	9,63	2,93	
İşçi	9,20	3,15	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 47 incelendiğinde öğrencilerin anne mesleği ile mutluluk, doyum puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 48. Öğrencilerin anne mesleğine göre kaygı puanı, SD ve P değeri

Anne Meslek Durumu	Kaygı Puan ort.	SD	P değeri
Memur	7,90	2,98	0,027*
Emekli	8,43	2,44	
Ev Hanım	7,56	2,81	
İşçi	7,34	2,79	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 48 incelendiğinde öğrencilerin anne mesleği ile kaygı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Anova testiyle anlamlılık tespit edildikten sonra hangi gruplar arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermek için Tukey testi yapılmıştır. Bu testin sonucuna göre gruplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 49. Öğrencilerin anne mesleğine göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri

Anne Meslek Durumu	Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	9,20	2,24	0,002*
Emekli	9,19	2,34	
Ev Hanım	8,76	2,25	
İşçi	8,53	2,39	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 49 incelendiğinde öğrencilerin anne mesleği ile popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Anne mesleğine göre memur olanlar, ev hanımı ve işçi olanlara göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 50. Öğrencilerin anne mesleğine göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri

Anne Meslek Durumu	Davranış ve Uyma-Konformite Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	11,59	3,14	0,006*
Emekli	12,38	3,15	
Ev Hanım	12,07	2,81	
İşçi	11,63	2,97	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 50 incelendiğinde öğrencilerin anne mesleği ile davranış ve uyma-konformite puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Anne mesleğine göre ev hanımı olanlar, memur olanlara göre davranış ve uyma-konformite puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 51. Öğrencilerin anne mesleğine göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri

Anne Meslek Durumu	Fiziksel Görünüm Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	6,91	2,28	0,146
Emekli	7,35	2,07	
Ev Hanım	7,07	2,17	
İşçi	6,80	2,32	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 51 incelendiğinde öğrencilerin anne mesleği ile fiziksel görünüm puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 52. Öğrencilerin anne mesleğine göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri

Anne Meslek Durumu	Zihinsel ve Okul Durumu Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	5,22	1,57	0,003*
Emekli	5,76	1,36	
Ev Hanım	5,03	1,58	
İşçi	4,89	1,58	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 52 incelendiğinde öğrencilerin anne mesleği ile zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Anne mesleğine göre emekli olanlar, ev hanımı ve işçi olanlara göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 53. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri

Baba Eğitim Durumu	Öz-kavram Puan Ort.	SD	P değeri
İlkokul	57,32	11,56	0,000*
Ortaokul-Lise	58,78	11,16	
Üniversite	60,19	10,75	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 53 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitimi ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Baba eğitim durumu ilkökul

olanların, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre öz-kavram puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 54. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri

Baba Eğitim Durumu	Mutluluk, Doyum Puan Ort.	SD	P değeri
İlkokul	9,37	3,00	0,008*
Ortaokul-Lise	9,65	2,99	
Üniversite	9,90	2,97	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 54 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitimi ile mutluluk, doyum puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Baba eğitim durumu ilkokul olanların, üniversite olanlara göre mutluluk, doyum puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 55. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre kaygı puanı, SD ve P değeri

Baba Eğitim Durumu	Kaygı Puan Ort.	SD	P değeri
İlkokul	7,20	2,79	0,000*
Ortaokul-Lise	7,67	2,84	
Üniversite	8,11	2,75	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 55 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitimi ile kaygı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Kaygı alt boyutunda düşük puanlar yüksek kaygı oranını göstermesi nedeniyle baba eğitim durumu ilkokul olanların, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre; ortaokul-lise olanların, üniversite olanlara göre kaygı puanı daha düşük olup, yüksek kaygıyı göstermektedir. Bu da istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$).

Tablo 56. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri

Baba Eğitim Durumu	Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puan Ort.	SD	P değeri
İlkokul	8,47	2,36	0,000*
Ortaokul-Lise	8,90	2,24	
Üniversite	9,09	2,10	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 56 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitimi ile popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Baba eğitim durumu ilkokul olanların, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 57. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri

Baba Eğitim Durumu	Davranış ve Uyma-Konformite Puan Ort.	SD	P değeri
İlkokul	12,14	2,80	0,115
Ortaokul-Lise	11,89	2,90	
Üniversite	11,91	2,93	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 57 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitimi ile davranış ve uyma-konformite puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 58. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri

Baba Eğitim Durumu	Fiziksel Görünüm Puan Ort.	SD	P değeri
İlkokul	6,92	2,23	0,138
Ortaokul-Lise	7,06	2,20	
Üniversite	7,17	2,11	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 58 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitimi ile fiziksel görünüm puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 59. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri

Baba Eğitim Durumu	Zihinsel ve Okul Durumu Puan Ort.	SD	P değeri
İlkokul	4,81	1,66	0,000*
Ortaokul-Lise	5,11	1,55	
Üniversite	5,33	1,44	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 59 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitimi ile zihinsel ve okul durumu puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Baba eğitim durumu ilkokul olanların, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre; ortaokul-lise olanların üniversite olanlara göre zihinsel ve okul durumu puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 60. Öğrencilerin baba mesleğine göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri

Baba Meslek Durumu	Öz-kavram Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	59,88	11,18	0,001*
Emekli	58,93	11,21	
Esnaf	58,48	10,90	
Çiftçi	57,84	10,91	
İşçi	57,56	11,49	
İşsiz	55,95	13,24	

* $P<0,05$ Anlamlı

Tablo 60 incelendiğinde öğrencilerin baba mesleği ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Baba mesleği memur olanların, işçi olanlara göre öz-kavram puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 61. Öğrencilerin baba mesleğine göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri

Baba Meslek Durumu	Mutluluk, Doyum Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	9,88	2,99	0,003*
Emekli	9,43	3,05	
Esnaf	9,69	2,80	
Çiftçi	9,22	3,32	
İşçi	9,40	3,06	
İşsiz	8,61	3,71	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 61 incelendiğinde öğrencilerin baba mesleği ile mutluluk, doyum puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Baba mesleği memur olanların, işçi ve işsiz olanlara göre mutluluk, doyum puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 62. Öğrencilerin baba mesleğine göre kaygı puanı, SD ve P değeri

Baba Meslek Durumu	Kaygı Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	7,99	2,86	0,000*
Emekli	7,66	2,71	
Esnaf	7,55	2,77	
Çiftçi	7,27	2,56	
İşçi	7,33	2,85	
İşsiz	6,96	3,07	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 62 incelendiğinde öğrencilerin baba mesleği ile kaygı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Kaygı alt boyutunda düşük puanlar yüksek kaygı oranını göstermesi nedeniyle baba mesleği memur olanların, işçi ve esnaf olanlara göre kaygı puanı daha yüksek olup, düşük kaygıyı göstermektedir. Bu da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). İşsiz olanların ise kaygı düzeyi en yüksek olarak tespit edilmiştir.

Tablo 63. Öğrencilerin baba mesleğine göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri

Baba Meslek Durumu	Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	9,00	2,26	0,002*
Emekli	9,02	2,12	
Esnaf	8,80	2,15	
Çiftçi	8,68	2,24	
İşçi	8,60	2,38	
İşsiz	8,12	2,64	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 63 incelendiğinde öğrencilerin baba mesleği ile popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Baba mesleği memur olanların, işçi olanlara göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 64. Öğrencilerin baba mesleğine göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri

Baba Meslek Durumu	Davranış ve Uyma-Konformite Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	12,02	2,96	0,517
Emekli	12,21	2,71	
Esnaf	11,83	2,81	
Çiftçi	12,22	2,72	
İşçi	12,00	2,91	
İşsiz	12,21	2,76	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 64 incelendiğinde öğrencilerin baba mesleği ile davranış ve uyma-konformite puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 65. Öğrencilerin baba mesleğine göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri

Baba Meslek Durumu	Fiziksel Görünüm Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	7,05	2,19	0,379
Emekli	7,06	2,18	
Esnaf	7,12	2,20	
Çiftçi	7,05	2,32	
İşçi	6,96	2,16	
İşsiz	6,54	2,75	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 65 incelendiğinde öğrencilerin baba mesleği ile fiziksel görünüm puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 66. Öğrencilerin baba mesleğine göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri

Baba Meslek Durumu	Zihinsel ve Okul Durumu Puan Ort.	SD	P değeri
Memur	5,30	1,45	0,000*
Emekli	5,18	1,51	
Esnaf	4,96	1,58	
Çiftçi	4,89	1,74	
İşçi	4,92	1,63	
İşsiz	4,82	1,99	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 66 incelendiğinde öğrencilerin baba mesleği ile zihinsel ve okul durumu puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Baba mesleği memur olanların, işçi ve esnaf olanlara göre zihinsel ve okul durumu puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 67. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri

Öğrencinin Derslerini Algılama Durumu	Öz-kavram Puanı	SD	P değeri
İyi	60,87	10,31	0,000*
Orta	54,33	10,93	
Zayıf	42,21	12,15	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 67 incelendiğinde öğrencilerin derslerini algılama durumu ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Derslerini iyi olarak algılayanlar, orta ve zayıf algılayanlara göre; derslerini orta olarak algılayanlar da zayıf olarak algılayanlara göre öz-kavram puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 68. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre mutluluk, doyum puanı, SD ve P değeri

Öğrencinin Derslerini Algılama Durumu	Mutluluk, Doyum Puanı	SD	P değeri
İyi	10,0	2,84	0,000*
Orta	8,90	3,02	
Zayıf	6,66	3,43	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 68 incelendiğinde öğrencilerin derslerini algılama durumu ile mutluluk, doyum puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Derslerini iyi olarak algılayanlar, orta ve zayıf olarak algılayanlara göre; derslerini orta olarak algılayanlar da zayıf olarak algılayanlara göre mutluluk, doyum puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 69. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre kaygı puanı, SD ve P değeri

Öğrencinin Derslerini Algılama Durumu	Kaygı Puanı	SD	P değeri
İyi	7,97	2,78	0,000*
Orta	6,81	2,73	
Zayıf	5,90	2,62	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 69 incelendiğinde öğrencilerin derslerini algılama durumu ile kaygı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Derslerini iyi olarak algılayanlar, orta ve zayıf algılayanlara göre; derslerini orta olarak algılayanlar da zayıf olarak algılayanlara göre kaygı puanı daha yüksek olup, yüksek puanlar düşük kaygı düzeyini göstermektedir. Bu da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 70. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri

Öğrencinin Derslerini Algılama Durumu	Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	SD	P değeri
İyi	9,15	2,08	0,000*
Orta	8,14	2,39	
Zayıf	6,42	2,76	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 70 incelendiğinde öğrencilerin derslerini algılama durumu ile popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Derslerini iyi olarak algılayanlar, orta ve zayıf algılayanlara göre; derslerini orta olarak algılayanlar da zayıf olarak algılayanlara göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 71. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri

Öğrencinin Derslerini Algılama Durumu	Davranış ve Uyma-Konformite Puanı	SD	P değeri
İyi	12,35	2,70	0,000*
Orta	11,39	2,88	
Zayıf	8,51	3,67	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 71 incelendiğinde öğrencilerin derslerini algılama durumu ile davranış ve uyma-konformite puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Derslerini iyi olarak algılayanlar, orta ve zayıf algılayanlara göre; derslerini orta olarak algılayanlar da zayıf olarak algılayanlara göre davranış ve uyma-konformite puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 72. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri

Öğrencinin Derslerini Algılama Durumu	Fiziksel Görünüm Puanı	SD	P değeri
İyi	7,28	2,07	0,000*
Orta	6,60	2,28	
Zayıf	5,05	2,60	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 72 incelendiğinde öğrencilerin derslerini algılama durumu ile fiziksel görünüm puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Derslerini iyi olarak algılayanlar, orta ve zayıf algılayanlara göre; derslerini orta olarak algılayanlar da zayıf olarak algılayanlara göre fiziksel görünüm puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 73. Öğrencilerin derslerini algılama durumuna göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri

Öğrencinin Derslerini Algılama Durumu	Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	SD	P değeri
İyi	5,45	1,36	0,000*
Orta	4,26	1,63	
Zayıf	3,03	1,74	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 73 incelendiğinde öğrencilerin derslerini algılama durumu ile zihinsel ve okul durumu puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Derslerini iyi olarak algılayanlar, orta ve zayıf algılayanlara göre; derslerini orta olarak algılayanlar da zayıf olarak algılayanlara göre zihinsel ve okul durumu puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 74. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre öz-kavram puanı, SD ve P değeri

Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumunu Algılamaları	Öz-kavram Puanı	SD	P değeri
Yüksek	59,37	11,82	0,000*
Orta	58,91	10,94	
Düşük	53,52	12,37	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 74 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu nasıl algıladıkları ile öz-kavram puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Ekonomik durumunu düşük olarak algılayanlar, orta ve yüksek olarak algılayanlara göre, öz-kavram puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 75. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre mutluluk, doyum Puanı, SD ve P değeri

Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumunu Algılamaları	Mutluluk, Doyum Puanı	SD	P değeri
Yüksek	9,85	3,02	0,000*
Orta	9,68	2,92	
Düşük	8,38	3,38	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 75 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu nasıl algıladıkları ile mutluluk, doyum puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Ekonomik durumunu düşük olarak algılayanlar, orta ve yüksek olarak algılayanlara göre, mutluluk, doyum puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 76. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre kaygı puanı, SD ve P değeri

Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumunu Algılamaları	Kaygı Puanı	SD	P değeri
Yüksek	7,93	2,88	0,000*
Orta	7,63	2,81	
Düşük	6,62	2,78	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 76 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu nasıl algıladıkları ile kaygı puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Ekonomik durumunu düşük olarak algılayanlar, orta ve yüksek olarak algılayanlara göre, kaygı puanı daha düşük olup, düşük puanlar yüksek kaygıyı göstermektedir. Bu da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 77. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı, SD ve P değeri

Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumunu Algılamaları	Popülerite, Sosyal Beğeni ya da Gözde Olma Puanı	SD	P değeri
Yüksek	9,05	2,16	0,000*
Orta	8,85	2,22	
Düşük	7,86	2,66	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 77 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu nasıl algıladıkları ile popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Ekonomik durumunu düşük olarak algılayanlar, orta ve yüksek olarak algılayanlara göre, popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı daha düşük olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 78. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre davranış ve uyma-konformite puanı, SD ve P değeri

Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumunu Algılamaları	Davranış ve Uyma-Konformite Puanı	SD	P değeri
Yüksek	11,50	3,22	0,000*
Orta	12,09	2,79	
Düşük	11,52	3,05	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 78 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu nasıl algıladıkları ile davranış ve uyma-konformite puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Ekonomik durumunu orta olarak algılayanlar, düşük ve yüksek olarak algılayanlara göre, davranış ve uyma-konformite puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 79. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre fiziksel görünüm puanı, SD ve P değeri

Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumunu Algılamaları	Fiziksel Görünüm Puanı	SD	P değeri
Yüksek	7,36	2,04	0,000*
Orta	7,03	2,19	
Düşük	6,55	2,41	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 79 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu nasıl algıladıkları ile fiziksel görünüm puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Ekonomik durumunu yüksek olarak algılayanlar, düşük ve orta olarak algılayanlara göre; orta olarak algılayanlar, düşük olarak algılayanlara göre fiziksel görünüm puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 80. Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu algılamalarına göre zihinsel ve okul durumu puanı, SD ve P değeri

Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumunu Algılamaları	Zihinsel ve Okul Durumu Puanı	SD	P değeri
Yüksek	5,29	1,50	0,000*
Orta	5,07	1,57	
Düşük	4,52	1,67	

*P<0,05 Anlamlı

Tablo 80 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunu nasıl algıladıkları ile zihinsel ve okul durumu puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Ekonomik durumunu yüksek olarak algılayanlar, düşük ve orta olarak algılayanlara göre; orta olarak algılayanlar, düşük olarak algılayanlara göre zihinsel ve okul durumu puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Benlik saygısı insanın mutlu ve başarılı bir hayat geçirmesi için ihtiyaç duyduğu bir kişilik ögesidir. Benlik saygısı sadece çocukların değil bütün insanların ihtiyaç duyduğu bir duygudur. Ancak kişiliğin önemli bir bölümü gibi benlik saygısının tohumları da çocukluktan itibaren atılmaktadır. Bu nedenle olumlu bir benlik saygısı oluşturmak için başta anne ve baba olmak üzere çocuğun yetişmesinde rolü olan tüm bireylere büyük görevler düşmektedir. Benlik saygısı düşük olan kişiler kendilerine güvenemedikleri için sorumluluk almaktan çekinirler, yapmaları gereken işlerden bir biçimde uzaklaşırlar, kaçamazlarsa da içinde buldukları durumu büyük bir gerilim haline getirirler (68).

Bu araştırma Isparta Merkez'de okuyan 2676 7. Sınıf öğrencisi ile yapılmış olup, cinsiyetleri açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin % 48,8'i erkeklerden, % 51,2'si kızlardan oluşmaktadır.

Ülkemizde ilköğretim 7. sınıf öğrencileri ortalama 13 yaş civarındadır. Bu yaş grubu ergenlik dönemi ile örtüşmektedir. Ergenlik dönemi için kesin bir yaş grubundan bahsetmek mümkün değildir. Ancak ülkemizde kızlarda 10-12, erkeklerde 12-14 yaşlarında başladığı kabul edilebilir. Ergenlik bir bunalım çağı olarak adlandırılır ve ergen ne tam bir çocuk ne de tam bir yetişkindir. Fiziksel değişikliklerin yanı sıra psikolojik değişikliklerin de olduğu, çevresine özellikle de ailesine karşı eylemler, duygusal taşkınlıklar ve tedirginlik halleri görülebilir. Bu araştırmaya katılan kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha önce ergenlik dönemine girdikleri ve bu dönemin problemlerini ve çatışmalarını erkek öğrencilerden daha erken atlatmaları, ilköğretim II. kademeye geldiklerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha uyumlu davranışlar sergiledikleri ve akademik başarılarının daha yüksek olduğunu ifade etmeleri ile ilişkilendirilebilir. Kanada'da yapılan bir araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin benlik saygı düzeyi ile yaş, cinsiyet, kültürel seviye, aile çevresi, amaç gibi çevresel faktörler incelenmiş ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (69). Erkek öğrencilerin daha yüksek benlik saygısı puanına sahip oldukları görülmüştür. Aktivitelerin benlik saygısına olumlu etkiler yaptığı gözlenmiştir. Yapılan bir başka araştırmada geç adolesan ve

lise döneminde cinsiyetler arasındaki farkın kızlar lehine önemli olduğu bulunmuştur (70).

Göktaş'ın yaptığı çalışmada kız öğrencilerin akademik benlik saygısı puan ortalamalarının, erkek öğrencilerin akademik puan ortalamaları arasında kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur (71). Bu çalışmada da davranış ve uyma, konformite puanı ve zihinsel ve okul durumu puanı kızlarda erkeklerden daha yüksek tespit edilmiştir. Bu durum kızların daha disiplinli, kurallara uyan ve programlı olmasına bağlı olabilir. Ancak bu yüksek sorumluluk duygusu kızların kaygı düzeyini arttırmış olup, mutluluk ve doyum düzeyini azaltmış olduğunu düşünebiliriz. Çünkü yapılan bu çalışmaya göre, mutluluk, doyum puanı erkeklerde kızlardan daha yüksek olarak, kaygı puanı ise kızlarda erkeklerden daha düşük olarak tespit edilmiş olup, kaygı puanında düşük değerler, yüksek kaygı düzeyini göstermektedir.

Kılıç Duran'ın yaptığı çalışmada benlik saygısı ile cinsiyet arasındaki ilişki karşılaştırıldığında kızlar lehine anlamlı bir ilişki saptanmıştır (72). Bu çalışmada da kız öğrencilerin özkavram puanı, erkek öğrencilerden daha yüksektir. Ancak bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Brack, Orr ve Ingersoll ise 6, 8, 10, 12. sınıflarda eğitim alan kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden daha düşük benlik saygısı puanları elde ettiklerini tespit etmişlerdir (73). Ceyla'nın ilköğretim 4. ve 5. sınıflarla yaptığı çalışmasında kız ve erkek öğrencilerin benlik kavramı puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (74). Yapılan çalışmalarda tespit edilen bu farklı sonuçlar cinsiyetin benlik saygısı üzerinde etkili olup olmadığı konusunda kesin bir yargıya ulaşılamadığını düşündürmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 44,9'u 2 kardeş, % 18,2'si tek kardeş, % 32,4'ü 3 ve 4 kardeş, % 4,5'u 5 kardeş ve üzeri olarak tespit edilmiştir. Çoğunluk iki kardeşli öğrencilerden oluşmaktadır. Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksek Okulu öğrencilerinde yapılan benlik saygısı düzeyi araştırmasında 1 ve 2 kardeşi olan öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları 3 kardeşi olan öğrencilere göre daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Muhtemelen bu farklılık anne ve babanın çocuk sayısının fazla olması nedeniyle diğer çocuklara yeteri kadar zaman ayıramamasından, sevgisini gösterememesinden ve ilgi eksikliğinden kaynaklanmış

olabileceği düşünülmektedir (75). Bu çalışmada da tek kardeş olanlar 3 ve 4 kardeş olanlara göre öz-kavram puanı daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

Aydoğan ve arkadaşlarının yapmış olduğu araştırmada, 4 ve üzerinde kardeş olan çocukların mutluluk, popülerite, benlik saygısı ve umut düzeylerinin; 1, 2 ya da 3 kardeş olan çocuklara göre daha düşük, kaygı oranlarının ise daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmada da tek kardeş olanlar; 2 kardeş, 3 ve 4 kardeş, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Tek kardeş ve 2 kardeş olanlar, 5 ve üzeri kardeş olanlara göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma alt boyut puanı daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Evde çok çocuğun olması genellikle sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan ve kırsal bölgelerde yaşayan ailelerde görülen bir durumdur. Ailenin ekonomik sorunlarının olması, anne ve babanın çok çocuğunun beraberinde getireceği birçok sorunu ile ilgilenmek zorunda olması, tek çocuk için ayrılacak zaman ve ilginin yetersiz kalmasına neden olabilir. Bu durumda çocukla iletişim kurma daha da zorlaşabilir ve sonuçta çocuğun kendine duyduğu benlik kavramının olumsuz etkilenebileceği düşünülebilir (76).

Çuhadaroğlu'nun ergenlerde benlik saygısını etkileyen faktörlerin araştırıldığı bir çalışmada da tek çocukların benlik saygısı düzeylerinin, kardeşi olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (77).

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 52,9'unun anneleri 36-45 yaşları arasında, % 39,8'inin anneleri 25-35 yaşları arasında, % 7,3'ünün anneleri ise 46 yaş ve üzeri olarak saptanmıştır. Öğrencilerin almış olduğu öz-kavram ve alt boyut puanları ile anne yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç tespit edilmemiştir. Bu çalışmada annenin yaşı öz-kavram ve alt boyut puanlarını etkilememesine rağmen, annenin eğitim durumu ve mesleği öz-kavram puanını etkilemektedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu ise öğrencilerin % 51,4'ünün anneleri ilkokul mezunu, % 41,9'unun anneleri ortaokul-lise mezunu, % 6,8'inin anneleri ise üniversite mezunu olarak tespit edilmiştir.

Çuhadaroğlu'nun ergenlerde benlik saygısını etkileyen faktörlerin araştırıldığı çalışmada annenin eğitim düzeyi arttıkça, çocuğun benlik düzeyinin de arttığı belirtilmiştir (77).

Bu çalışmadaki sonuçlara göre, anneleri ilkokul mezunu olanların, ortaokul-lise ve üniversite mezunu olanlara göre öz-kavram puanı, popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma, zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı daha düşük olarak tespit edilmiştir. Annelerinin eğitim durumu ilkokul olanların, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre kaygı alt boyut puan ortalamaları daha düşük olup, kaygı alt boyutunda düşük puanlar yüksek kaygı oranını göstermektedir. Öğrencilerin anne eğitim durumu ile mutluluk, doyum alt boyut puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak bu anlamlılık gruplar arasında tespit edilemeyecek düzeydedir. Davranış, uyma ve konformite açısından ise anneleri ilkokul mezunu olanlar, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre daha yüksek puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Benlik saygısı toplam puan ortalamalarına bakıldığında anne eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin benlik saygısı toplam puan ortalamalarının da yükseldiği görülmektedir. Çocuğun kişiliği, özellikle aile içinde anne-babası ile etkileşimi sonucu gelişir. Çocuğun aile içindeki eğitimden gereği gibi yararlanabilmesi ailelerin, çocuklarına karşı yönelttikleri tutumların sağlıklı olması ve büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygı göstermeleriyle mümkündür. Anne, babaların çocuğuna karşı olumlu tutumu ve aralarındaki sağlıklı ilişkiler çocuğun gelişiminde önemli rol oynar. Annenin ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuğuna karşı tutum ve davranışlarının da olumlu yönde değiştiği düşünülebilir. Anne, babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğuna karşı demokratik tutum içerisinde yaklaşması, sahip oldukları çocukların benlik ve umut düzeylerini yükseltmesi beklenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin % 77,7'si ev hanımı, % 11,2'si memur, % 1,4'ü emekli, % 9,82'si işçi olarak belirtilmektedir. Çuhadaroğlu'nun, ergenlerde benlik saygısını etkileyen faktörlerin araştırıldığı bir çalışmada annenin çalışıyor olmasının, çocuğun benlik saygısını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (77). Bu çalışmada yapılan istatistiksel analiz sonucunda anne mesleğine göre işçi olanların, memur ve emekli olanlara göre öz-kavram puanı daha düşük, memur olanların, ev hanımı ve işçi olanlara göre popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı daha yüksek, ev hanımı olanların, memur olanlara göre davranış ve uyma-konformite puanı daha yüksek, emekli olanların, ev hanımı ve işçi olanlara göre zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Çalışan

annelerin çocuklarının uyum ve davranış alt ölçek puanlarının, çalışmayan annelerin çocuklarına göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma tespit edilmiştir. Annesi çalışmayan çocuklar annesi çalışan çocuklara göre kendilerini aile ve okul çevresinde daha uyumlu olduklarını ifade etmişlerdir. Toplumumuzda anneler bir derecede çocuk bakmak ve yetiştirmekle sorumlu görülmektedirler. Babalar ise ailenin geçimini sağlayan ve ailede otorite simgesi olarak görünen bir role sahiptir (78). Shpancer ve arkadaşlarının, "Anneliğe Özgü İşler ve Günlük Bakıma İlişkin Tutum ve Günlük Bakım Deneyimleri Arasındaki İlişki" isimli çalışmalarında ebeveynlerin "yaş, cinsiyet, eğitim süresi, iş statüsü, ailenin evlilik durumu, ailenin büyüklüğü ve doğum sırası" alt değişkenleri arasında ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma sonucunda annenin ekonomik olarak aileye katkısının olup olmadığı araştırma grubundaki öğrenciler için fark etmezken, babanın ekonomik olarak aileye katkısı çok önemsenmektedir. Öğrenciler, babalarının çalışmasını, aileyi geçindirmek ve ekonomik sıkıntılardan kurtarmak olarak görmektedirler. Ayrıca babanın çalışmaması, ailenin ekonomik sıkıntıya girmesini, buna bağlı olarak da ailedeki çocukların bu ekonomik sıkıntılardan olumsuz etkilenmesini gündeme getirmektedir. Bu durum çocukların umut düzeylerini de düşürmektedir (79).

Bir devlet kurumunda çalışan, düzenli ekonomik geliri olan kadınların kendilerine duydukları özsaygı düzeylerinin yüksek, çevrelerine verdiği güvenin daha olumlu ve bu kadınların daha umutlu olduğu düşünülürse, bu tip bir anneye sahip olan çocuğun da annesinin yaşadığı bu olumluluklardan etkilenmesi olağandır. Annesinin işsiz olması, herhangi bir ekonomik gücünün olmaması, kadının kendisine duyduğu benlik duygusunu ve umudunu olumsuz etkileyecektir. Bu olumsuzluklara sahip annelerin çocuklarının umut düzeylerini etkileyebileceği söylenebilir. Annesi emekli olan öğrencilerin zihinsel ve okul durumu puanı yüksek tespit edilmiştir. Daha önceden çalışmış, belirli bir ekonomik ve sosyal statüye sahip annelerin emekli olmasıyla çocuklarıyla daha çok vakit geçirerek sahip olduğu bilgi ve becerisini paylaşması, çocuğun zihinsel durumunu yükseltmesi beklenmektedir.

Kılıç Duran'ın yaptığı çalışmada anne ve babanın çalışmama durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişki karşılaştırıldığında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (72).

Öğrencilerin babalarının % 65,8'i 36-45 yaşları arasında, % 18,6'sı 46 yaş ve üzeri, % 15,6'sı 25-35 yaşları arasındadır. Öğrencilerin almış olduğu öz-kavram ve alt boyut puanları ile baba yaşı arasında, anne yaşında olduğu gibi istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının, % 52,5'i ortaokul-lise mezunu, % 32,2'si ilkokul mezunu, % 15,3'ü üniversite mezunu olarak tespit edilmiştir.

Gökçakan ve arkadaşlarının, 500 lise öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada ergenlerin öz imajını anne eğitim düzeyinden çok baba eğitim düzeyinin etkilediği ve baba eğitim düzeyi yükseldikçe ergenlerin öz imajının olumlu yönde farklılaştığı bulunmuştur (80). Bu çalışmada da baba eğitim durumu ilkokul olanların, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre öz-kavram puanı, popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı daha düşük; baba eğitim durumu ilkokul olanların, üniversite olanlara göre mutluluk, doyum puanı daha düşük olarak tespit edilmiştir. Baba eğitim durumu ilkokul olanların, ortaokul-lise ve üniversite olanlara göre; ortaokul-lise olanların, üniversite olanlara göre zihinsel ve okul durumu puanı ve kaygı puanı daha düşük olup, kaygı alt boyutunda düşük puanlar yüksek kaygıyı göstermektedir. Babaların kendilerinin bir yüksek öğrenimden mezun olmaları ve çocuklarının akademik başarılarının da daha yüksek olmasını beklmeleri, çocukların akademik başarılarını olumlu etkilemektedir. Ortaöğretim ve üniversite mezunu olan babalara sahip öğrencilerin, ilköğretim mezunu olan babalara sahip öğrencilerden daha mutlu, daha popüler ve okuldaki akademik başarılarını daha yüksek olarak algıladıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının % 31,9'unun işçi, % 30,8'inin esnaf, % 26,3'ünün memur, % 7,5'inin emekli, % 2,1'inin işsiz ve % 1,4'ünün çiftçi olduğu tespit edilmiştir.

Aydoğan ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada, işsiz babaya sahip çocukların ise mutluluk, popülerite, zihinsel ve okul durumları, benlik saygısı toplam puanları ve umut düzeyi toplam puanları, babası memur, işçi ya da serbest çalışan çocuklara göre daha düşük, kaygı oranları ise daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Bir başka deyişle işsiz babaya sahip çocukların benlik saygıları ve umut düzeyleri babası çalışan çocuklara göre daha düşüktür. Yapılan bu çalışmada da baba mesleği

memur olanların, işçi olanlara göre öz-kavram puanı, popülarite, sosyal beğeni ya da gözde olma puanı daha yüksek tespit edilmiştir. Memur olanların, işçi ve işsiz olanlara göre mutluluk, doyum puanı daha yüksektir. Memur olanların, işçi ve esnaf olanlara göre zihinsel ve okul durumu puanı ve kaygı puanı daha yüksek olup, kaygı puanının yüksek olması düşük kaygı düzeyini göstermektedir. İşsiz ya da günlük işlerde çalışan babaların ekonomik sıkıntılar içerisinde olmaları, sahip oldukları diğer aile üyelerini de olumsuz etkilemektedir. Toplumumuzda ailesine bakmakla yükümlü olan erkek, işsiz olduğunda, ailesinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamadığında kendisine yönelik olumsuz duygular besleyebilir. Bu durumda olumsuz yönde en çok etkilenecek olanlar tabii ki çocuklardır. Babası çalışan çocukların mutluluk, popülarite, benlik saygısı ve umut düzeyleri ise, babası çalışmayan çocuklara göre daha yüksek, kaygı oranları ise daha düşüktür (76). Çocuğun kendisine duyduğu benlik kavramı ve çocuğun umut düzeyinin yaşadığı ailenin bireylerinden etkilendiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 89,6'sı çekirdek aile, % 5,1'i parçalanmış aile, % 4,7'si ise geniş aileden oluşmaktadır. Aile tipine göre öğrencinin mutluluk, doyum puanı değişmektedir. Çekirdek aileye sahip öğrencilerin mutluluk düzeyi daha yüksek tespit edilmiştir. Ancak bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Altınsoy'un araştırmasında da ailesiyle birlikte yaşayan çocukların davranış, uyum alt boyut puanı daha yüksek bulunmuştur (81).

Çalışmaya katılan öğrencilerin % 72,3'ü ailede anlaşamadığı bir kişi olmadığını belirtirken, % 27,7'si ise ailede anlaşamadığı bir kişi olduğunu söylemektedir. Ailede anlaşamadığı bir kişi olanların % 30,1'i erkek kardeşiyle, % 26,5'i kız kardeşiyle, % 21,3'ü babasıyla, % 15,2'si annesiyle, % 6,9'u ise diğer dediğimiz (nine, dede) grupla anlaşamadığını belirtmiştir. Aile içinde genelde kardeşlerle anlaşamadıklarını, kardeşler arasında da erkek kardeşle daha çok sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu da erkek çocuklarının daha yaramaz, hareketli ve uyumsuz olmasına bağlı olabilir. Öğrencilerin ailelerinde anlaşamadığı biri olanların, anlaşamadığı biri olmayanlara göre öz-kavram ve alt boyut puanları daha düşük olarak tespit edilmiştir. Aile içinde sorun ve çatışma yaşayan öğrenciler, özgüvenleri düşük, mutsuz, uyumsuz ve başarısız olmaktadır. Sevgi ve hoşgörü ortamında büyüyen öğrencilerin davranış ve tutumları, okul başarıları ve sosyal ilişkileri daha

iyi olmaktadır. Bununla beraber sevgi ve sevecenlikle ele alınan, güvenli ve demokratik aile ortamında yetişen çocukların olumlu kendilik geliştirdikleri; belirsiz, güvensiz, soğuk aile ortamında yetişen çocukların olumsuz kendilik geliştirdikleri bilinmektedir (82).

Öğrencilerin % 69,2'si okul derslerini iyi olarak, % 29,0'ı orta olarak, % 2,7'si ise zayıf olarak değerlendirmektedir. Derslerini iyi olarak algılayanlar, orta ve zayıf algılayanlara göre; derslerini orta olarak algılayanlar da zayıf olarak algılayanlara göre öz-kavram puanı, mutluluk, doyum puanı, popülerite, sosyal beğeni ve gözde olma, davranış, uyma ve konformite, fiziksel görünüm, zihinsel ve okul durumu, kaygı puanı daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Kaygı alt boyutunda yüksek puanlar düşük kaygı düzeyini göstermektedir. Kendine güvenen, mutlu, kendisiyle barışık ve başarılı olan öğrenciler kendi derslerini daha iyi olarak değerlendirmektedir.

Duygusal etkilenirlik üzerine yapılan araştırmalar, kişilerin olumlu ve olumsuz duyguları yaşama derecesini etkileyen kararlı bireysel farklılıkları belirlemişlerdir. Olumlu duyuş düzeyi yüksek olanların aktif, hoşnut ve yaşamlarında doyuma ulaşmış oldukları görülür. Olumsuz duyuş düzeyi yüksek olanlar ise sıklıkla öfke, suçluluk ve üzüntü duyarlar. Birkaç kişilik değişkeni ise mutlulukla ilişkili bulunmuştur. Batı toplumlarında doyum bir özsaygı sorunudur. Özsaygısı yüksek kişiler düşük kişilere oranla kendilerinden ve yaşamlarından daha hoşnut ve umutludurlar (83).

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 93,9'unda kronik bir hastalık bulunmamakta, % 6,1'inde ise kronik bir hastalık bulunmaktadır. Kronik hastalığı olanlarda kronik hastalığı olmayanlara göre öz-kavram, mutluluk-doyum, kaygı, popülerite sosyal beğeni ya da gözde olma, davranış ve uyma-konformite, fiziksel görünüm puanları daha düşük olarak bulunmuştur. Hastalık varlığının okul başarısını ve sosyal aktiviteleri olumsuz yönde etkilemesinden dolayı düşük özgüvene yol açtığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 84,5'i gözlük kullanmamakta olup, % 15,5'i gözlük kullanmaktadır. Davranış ve uyma-konformite, zihinsel ve okul durumu puanları gözlük kullananlarda, gözlük kullanmayanlara göre yüksek olup,

fiziksel görünüm puanı ise gözlük kullanmayanlarda daha yüksek olarak bulunmuştur. Ergenlik döneminde gençlerin önemli uğraş alanlarından birisinin bedenleri olduğu ve çoğunun da bedenlerine yönelik hoşnutsuzluklar ifade ettikleri ortaya konulmuştur (77). Çocuk ve ergenlik döneminde görünüm ve çekici olmak yüksek özgüven duygusuna sahip olmak için önemli bir etkidir. Daha önce yapılan araştırmalarda da çocuklarda ve ergenlerde tekerlekli sandalye kullanma, kol veya bacağı kaybetmiş olma, obezite ve yüz malformasyonları gibi görünümü etkileyen fiziksel engellerin özgüven gelişiminde önemli olduğu saptanmıştır (84). Özellikle çocuk ve ergenlik döneminde dış görünümde önemli bir etken sayılabilecek gözlük takma ve özgüven ilişkisi ile ilgili yeterli sayıda çalışma olmadığı görülmektedir. Terry ve arkadaşları ilk gözlük takmanın çocukluk döneminde veya erişkin döneminde olmasının ilk gözlük takmanın ergenlik döneminde olmasına göre özgüveni daha olumsuz etkileyebileceğini, gözlük takan çocuklarda ergenlere göre sosyal alanda daha çok sorun yaşanabileceğini bildirmişlerdir (85). Terry ve arkadaşlarının yapmış olduğu diğer bir araştırmada, görme bozukluğu olan 10-13 yaşlarında gözlük takan ve lens kullanan ergenlerin özgüven düzeylerini karşılaştırdıklarında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulamamışlardır (86). Toros ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada öz-kavram düzeyleri açısından gözlük takan ve takmayanlarda gruplar arası farklılık olmamasına karşın, kaygı alt ölçek puanları karşılaştırıldığında gözlük takanlarda kaygı düzeyinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir (87).

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 77,3'ü daha önceden ameliyat olmadığını, % 22,7'si ise ameliyat olduğunu belirtmiştir. Ameliyat olmayanların ameliyat olanlara göre davranış ve uyma-konformite puanı daha yüksek olarak bulunmuştur. Ameliyat olma ve iyileşme dönemini düşünecek olursak sosyal çevreden kopmayı ve bir süre yatağa bağımlı olmayı gerektireceğinden davranış ve uyum konusunda olumsuz etkilenebileceği düşünülebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 79,7'si ekonomik durumunu orta, % 12,2'si yüksek, % 8,1'i ise düşük olarak değerlendirmektedir. Kılıç Duran'ın yaptığı çalışmada ekonomik düzey ile benlik saygısı arasındaki ilişki karşılaştırıldığında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (72). Francis, Jones ve Wilcox'un farklı sosyo-ekonomik düzeylerden gelen 16 yaşındaki ergenlerle yaptığı ve Coopersmith Benlik

Saygısı Envanterinin uygulandığı bir araştırmada ise üst sosyoekonomik düzey ile yüksek benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir (88). Sosyoekonomik durum ve benlik saygısını inceleyen Amerika'da yapılmış bir çalışmada yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip bireylerin daha yüksek benlik saygısı puanlarına sahip oldukları gözlenmiştir (89). Sosyoekonomik düzeyi düşük olan çocuklar, içinde yaşadıkları maddi durumlarındaki kısıtlılıktan dolayı ya kendileri ya da arkadaşları tarafından toplumdan dışlanmakta, düşük benlik saygı düzeyi oluşmasına neden olmaktadır. Sosyoekonomik düzeydeki artış bireyin kendini toplum içinde daha rahat, daha güçlü hissetmesine, kendisine ve ailesine güvenmesine, arkadaş çevresinde kabul edilebilir olmasına sebep olmaktadır (89,90).

Diğer araştırmalarda olduğu gibi bizim araştırmamızda da sosyoekonomik düzeyin benlik saygısı gelişiminde etkili bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik durumunu düşük olarak algılayanlar, orta ve yüksek olarak algılayanlara göre; öz-kavram puanı, mutluluk, doyum puanı, popülerite, sosyal beğeni ya da gözde olma, kaygı puanı daha düşük olarak tespit edilmiştir. Kaygı puanının düşük olması yüksek kaygıyı göstermektedir. Ekonomik durumunu orta olarak algılayanlar, düşük ve yüksek olarak algılayanlara göre, davranış ve uyma-konformite puanı daha yüksek olup ekonomik durumunu yüksek olarak algılayanlar, düşük ve orta olarak algılayanlara göre; orta olarak algılayanlar, düşük olarak algılayanlara göre zihinsel ve okul durumu puanı, fiziksel görünüm puanı daha yüksek olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 63,5'i yakın zamanda duygusal bir olay yaşamadıklarını belirtirlerken, % 36,5'i ise yakın zamanda duygusal bir olay yaşadıklarını ifade etmektedirler. Yakın zamanda duygusal bir olay yaşadığını ifade edenlerin % 58,4'ü kızlardan, % 41,6'sı erkeklerden oluşmaktadır. Bu durumda kızlar daha duygusal olarak değerlendirilip olaylardan daha kolay etkilendiği düşünülebilir. Yakın zamanda duygusal bir olay yaşamayanların öz-kavram toplam puanları ve alt boyut puanları duygusal olay yaşayanlardan daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Bu yükseklik zihinsel ve okul durumu alt boyut puanı haricinde istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Kaygı alt boyut puanında ise yüksek puanlar düşük kaygı oranını gösterdiği için duygusal bir olay yaşayanların, duygusal bir olay yaşamayanlardan daha yüksek kaygı oranına sahip olduğu tespit edilmiştir. Yakın

zamanda kendilerini etkileyen bir olay yaşamış olmaları özgüvenlerini azaltmaktadır. Olumsuz benlik saygısı geliştirmiş çocuklar kendilerini yetersiz ve değersiz görmekte, çevreden çabuk etkilenmekte, inanç ve tutumlarını kolayca değiştirebilmekte, günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmakta güçlük çekmekte ve duygularını kontrol etmekte zorlanmaktadır. Bu çocuklar girdikleri sosyal ortamlarda utangaç, çekingen, aşırı sessiz ya da tam tersi oldukça saldırgan veya zorba davranışlar sergileyebilir. Benlik saygısı yetersiz gelişmiş çocuklar kendisine sunulan yeni aktivitelere girmek istemez hata yapmaktan aşırı korkar, sınavlarda tedirgin olur ya da mükemmelliyeçilik gibi davranışlar sergileyebilirler (68).

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 84,3'ü hiç intihar etmeyi düşünmemişken, % 15,7'si intihar etmeyi düşünmüştür. İntihar etmeyi düşünenlerin % 51,8'i erkek, % 48,2'si kızlardan oluşmaktadır. Kızlar duygusal olarak daha hassas olmalarına rağmen intihar etme düşüncesi erkeklerde daha fazla tespit edilmiştir.

İntihar etmeyi düşünmeyenlerin öz-kavram toplam puanları ve alt boyut puanları intihar etmeyi düşünenlere göre yüksek olarak bulunmuştur. Bu yükseklik de istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Kaygı alt boyutunda yüksek puanlar düşük kaygı oranını göstermesi nedeniyle intihar etmeyi düşünenlerin kaygı oranı, intihar etmeyi düşünmeyenlerden daha yüksektir.

Sonuç olarak düşük puanlı benlik saygısının psikolojik yardıma gereksinimi olan öğrencilerin tanınmasında ve ayırt edilmesinde önemli bir ipucu olabileceği düşünülmektedir. Benlik saygısının hangi ortamlarda değişebileceği ve gelişebileceği ile ilgili araştırmalar yapılmalıdır. Sağlıklı bir toplum için, kişinin benlik saygı düzeyinin yüksek olması son derece önemlidir. Bu nedenle ailelere geleceğimizin teminatı olan çocuklarımıza sevginin, saygının ve güvenin sınırsız verildiği bir aile ortamı sağlamalarının ne kadar önemli olduğu konusunda gerekli bilgiler verilmelidir.

ÖZET

Adolesanlarda Sosyodemografik Özelliklerle Özkavram İlişkisi

Yaşamın önemli bir parçasını oluşturan ergenlik çağının sağlıklı bir şekilde atlatılabilmesi, bireyi geleceğe ve hayata hazırlamada önemli rol oynamaktadır. Bu süreçte kişinin sağlıklı ruh halinde olabilmesi için kendisine değer vermesi, bununla birlikte bulunduğu durumda sorunları çözebilecek başarıyı kendisinde görebilmesi gerekmektedir. Bu önemli süreçte adolesanların özgüvenini etkileyen sosyodemografik farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Özgüveni etkileyen sosyodemografik farklılıkların tespit edilmesi sonraki kuşakların yüksek özgüven duygusuyla yetiştirilmesine katkı sağlayabilecektir.

Çalışma, 25.10.2010-25.04.2011 tarihleri arasında 6 aylık çalışma programı içinde SDÜ Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD yapılmıştır. Kesitsel tanımlayıcı anket çalışmasıdır. Araştırmaya Isparta Merkezde bulunan, 41 ilköğretim okulunda, 7. Sınıfta okuyan 2795 öğrenciden 2676'sı katılmış olup; 1307'si kız, 1369'u erkek öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere okullara gidilerek rehberlik dersi saatinde ulaşılmıştır. Çalışmanın yapıldığı gün devamsızlık yapan öğrenciler çalışmaya dahil edilmemiştir.

Adolesanların yaşadığı çevre, aile yapısı, ekonomik durumu, ailenin eğitim durumu, ailenin sahip olduğu meslekler, kardeş sayısı, hastalık varlığı, şişman olup olmaması gibi durumların özgüvenini etkilediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, düşük puanlı benlik saygısının psikolojik yardıma gereksinimi olan öğrencilerin tanınmasında ve ayırt edilmesinde önemli bir ipucu olabileceği düşünülmektedir. Benlik saygısının hangi ortamlarda değişebileceği ve gelişebileceği ile ilgili araştırmalar yapılmalıdır. Sağlıklı bir toplum için, kişinin benlik saygı düzeyinin yüksek olması son derece önemlidir. Bu nedenle ailelere geleceğimizin teminatı olan çocuklarımıza sevginin, saygının ve güvenin sınırsız verildiği bir aile ortamı sağlamalarının ne kadar önemli olduğu konusunda gerekli bilgiler verilmelidir.

Anahtar kelimeler: Adolesan, fiziksel görünüm, özkavram, mutluluk-doyum, sosyodemografik özelliklerle

SUMMARY

Sociodemographic Attributes and Self Concept Relationship in Adolescents

A healthy conclusion of adolescence, a most important period of life, plays a critical role in preparing the individual to the future and life. In order for the individual to carry on a healthy mental outlook during this phase, they have to value themselves, and in addition, find it in themselves to overcome the problems. The identification of sociodemographic variations affecting the self esteem of adolescents in this important phase has been addressed. The identification of sociodemographic differences affecting the self esteem of adolescents will potentially allow raising the future generations with high self esteem.

This study has been carried out during a 6 month program between the dates 25.10.2010 – 25.04.2011 at the SDÜ School of Medicine, Department of Family Medicine. It is a cross sectional questionnaire-based study. A total of 2676 7th grade students from 41 different schools in the central Isparta area have participated in the study, with 1307 girls and 1369 boys. The students have been reached at their schools during counseling hours. The students that were absent during the day in which the study was conducted were removed from the study.

Factors such as the adolescents' environment, family structure, income status, educational status of their family, professions of the family members, the number of siblings, illness in the family, and whether they are overweight have been determined to affect the self esteem.

In conclusion, a low level of self respect is considered to be an important marker to identify and recognize the students requiring psychological help. Studies should be conducted on the types of environment in which self respect can be changed and developed. It is crucial for a healthy population that individual self esteem levels are high. For this reason, families should be instructed on how important it is for them to provide a limitlessly loving, respectful and trustful family environment to our children that are the assurances of our future.

Keywords: Adolescent, physical appearance, self concept, happiness-satisfaction, sociodemographic attribute

KAYNAKLAR

1. Öner N. (2005) Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı, Türk Psikologlar Derneği: Ankara.
2. Bacanlı F. "Mesleki Grup Rehberliğinin Benlik ve Meslek Kavramlarının Bağdaşımına Etkisi", Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 2003;35, ss.336-359.
3. Pişkin M. 'Özsaygı Geliştirme Eğitimi', (Edt: Kuzgun, Y.) İlköğretimde Rehberlik, Nobel Yayınları: Ankara, 2000;95-123
4. Bhugra D. "Self-Concept: Psychosis And Attraction of New Religious Movements", Mental Health, Religion & Culture, 5, 3, London, 2002; 239-252, Taylor and Francis Group.
5. Yörükoğlu A. Gençlik çağı. İstanbul: Özgür Yayınları, 2000;20-135.
6. Kuzgun Y. Meslek danışmanlığı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım 2000;75-125.
7. Satılmış G. ve Seber G. Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerde Benlik Saygısı. Psikoloji Dergisi, 7 (23), 68-73, 1989.
8. Suner F.E. Farklı Liselerdeki Ergenlik Benlik Saygısı Akademik Başarı ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, 2000.
9. Onur B. Gelişim psikolojisi. Ankara: İmge Yayıncılık, 2008;75-300.
10. Kulaksızoğlu A. Ergenlik psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001;25-250.
11. Erikson E. H. Identity: youth and crisis. newyork: ww Norton Company, 1994.
12. Hamburg D.A. & Takanishi R. Great Transitions: Preparing American Youth for the 21st Century: The Role of Research. Journal of Research Adolescence, 1996; 6(4), 379-396.
13. Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1993; 150-250.
14. Arslan C. Anger, Self-Esteem and Percieved Social Support in Adolescence. Social Behavior and Personality: An International Journal, 2009; 37(4), 555-564.
15. Hines A. R. & Paulson S. E. Parents' and Teachers' Perceptions of Adolescents Storm and Stress: Relations with Parenting and Teaching Styles. Adolescence, 2006; 41(164), 597-614.
16. Steinberg L. Ergenlik. Ankara: İmge Kitabevi, 2007; 25-200.
17. Cloutier R. Psychologie de L'Adolescence. Edgar Marin: Kanada, 1982.
18. Koç M. Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2004;17, 231-256.
19. Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1992; 30-150.
20. Gander M. J. & Gardiner H. W. Çocuk ve Ergen Gelişimi. İstanbul: İmge Kitabevi. 2001;50-200.
21. Hortaçsu N, Kalaycıoğlu, S. & Rittersberger-Tılıç H. Intrafamily Agression in Turkey: Frequency, Instigation and Acceptance. Journal of Social Psychology, 2003; 143(2), 163-184.
22. Eckstein D. G, Rasmussen P. R. & Wittschen L. Understanding and Dealing with Adolescents. Journal of Individual Psychology, 1999; 55(1), 31-50.

23. Özbay H. & Öztürk, E. Gençlik. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992; 60-200.
24. Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003; 100-250.
25. Schiff A. R. & Knopf I. J. The Effect of Task Demands on Attention Allocation in Children of Different Ages. *Child Development*, 1985; 56(3), 621-631.
26. Şendil G. Çocuk, Ergen ve Anne-Baba. İstanbul: Çantay Basım, 2003; 75-135.
27. Larson R. W. & Richards M. H. *Divergent Realities: The Emotional Lives of Mothers, Fathers, and Adolescents*. New York: Basic Books, 1994; 130-250.
28. Larson R. W. & Brown J. R. Emotional Development in Adolescence: What can be Learned From a High School Theater Program?. *Child Development*, 2007; 78(4), 1083-1099.
29. Smead Morgannet R. Ergenler için Psikolojik Danışma Uygulamaları. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 1990; 70-140.
30. Connolly J. & Konarski R. Peer Self-Concept in Adolescence: Analysis of Factor Structure and of Associations with Peer Experience. *Journal of Research on Adolescence*, 1994; 4, 385-403.
31. Kernis M. H, Lakey C. E. & Heppner W. L. Secure versus Fragile High Self Esteem as a Predictor of Verbal Defensiveness: Coverging Findings Across Three Different Markers. *Journal of Personality*, 2008; 76(3), 477-512.
32. Kavas A. B. Self-Esteem and Health-Risk Behaviors among Turkish Late Adolescents. *Adolescence*, 2009; 44(173), 187-198.
33. DuBois D. L, Burk-Braxton C, Swenson L. P, Tevendale H. D, Lockerd E. M. & Moran B. L. Getting by with a little help from self and others: Self-esteem and social support as resources during early adolescence. *Developmental Psychology*, 2002; 38(5), 822-839.
34. Milevsky A, Schlechter M, Netter S. & Keehn D. Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life-satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 2007; 16, 39-47.
35. Aydın B. "Benlik Kavramı ve Ben Şemaları" *Eğitim Bilimleri Dergisi* 1996; 8:41-47
36. Tan H. (1970)." Akademik Psikolojide Ego ve Benlik Kavramı." *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1970; 15.
37. Baymur F. Genel Psikoloji. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1994; 25-200.
38. Eranlı K. Benliğin Gelişimi ve Görevleri. Samsun: Eser Ofset, 1990; 100-150.
39. Berkem N. Ailenin Psikolojik Yapısı ile Gençlerin Benlik Kavramı Arasındaki İlişkinin Kurulması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1999.
40. Kaya M. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Tasarım Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1998.
41. Fiske S, Taylor T. *Social Cognition*. London, 1985.
42. Shavelson J, Bolus R. Self-Concept: The Interplay of Theory and Methods. *Journal of Educational Psychology*, 1982; 74(1): 3-17.
43. İlkin Z. İlkokul Çağındaki Çocuklarda Kendilik Algıları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara, 1994.

44. Hart D. " The adolescent self-concept in social context." D.K Lapsley& F.K. Power in the part of Ego and Identity. New York, 1988.
45. Dinç F. Cinsiyetleri Farklı Lise Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeylerinin Özsaygı Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992.
46. Bruno J. F. Psikoloji Tarihi. İstanbul: Kibele Yayınları, 1996; 35-200.
47. Schellenberg A. J. " William James and Symbolic Interocitivism." Personality and Social Psychology Bulletin, 1990; 16: 769-773.
48. Gabay R. Çocuklarda Benlik Sisteminin İncelenmesi. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1996.
49. Sarı E. "Benlik Kavramının Gelişimine İlişkin Kuramsal Açıklamalar." Milli Eğitim Dergisi 1998;138-5.
50. Öner U. Ergenlik Psikolojisi. Ankara: Taş Kitapçılık, 1987;100-250.
51. Geçtan E. Psikanaliz ve Sonrası. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1993;100-150.
52. Karakülhancı B. Okul Türlerine Göre Ortaöğretimdeki Öğrencilerin Benlik İmgelerinin Değerlendirmesi (Balıkesir Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2000.
53. Yanbastı G. Kişilik Kuramları. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 1990; 53:121-123.
54. Özbay Y. (1999). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Trabzon: Empati Yayınları, 1999; 25-200.
55. Geçtan E. Normal Dışı Davranışlar. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995; 75-250.
56. Senemoğlu N. Gelişim öğrenme ve Öğretim- Kuramdan Uygulamaya, Ankara: Gazi Kitabevi, 2000; 115-300.
57. Nelson- Jones R. Danışma Psikolojisi (Çev.) Fidan Korkut, Ankara, 1985; 25-250.
58. Maddı S.R. Personality Theories A Comparative Analysis (6th. Ed.) Toronto: Brooks / Cole Publishing Co, 1996.
59. Kuzgun Y. Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: ÖSYM Yayınları, 1997; 100-225.
60. Altan A. "Heinz Kohut. Benlik Psikolojisi" Boğaziçi Üniversitesi Yayınları İstanbul Katarsis, 2000; (3): 48-49.
61. Scherler H.R. "Yaşam Evrimi ve Benlik Düzenleyici Nesnelere: Benlik Düzenleyici Nesne Kavramına Eleştirel Bakış". Türk Psikolojisi Dergisi, 1995; 10(35), 25-38.
62. Bandura A. "The self system in reciprocal determinism." American Psychologist, April: 1978; 344-358.
63. Kuzgun Y, Erkan S, Kılıççı Y, Selçuk Z, Pişkin M, Acar N.V, Bacanlı H, Öner U, Bacanlı F, Akkök F. İlköğretimde Rehberlik. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2000; 75-150.
64. Orvin G.H. Ergenlik Çağındaki Çocuğunuzu Anlamanın Yolları. Ankara: HYB Yayınları, 1997; 25-175.
65. Şekercioğlu G. Ergenler İçin Benlik Algısı Profilinin Uyarılma Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.
66. Hortaçsu N. İnsan ilişkileri. Ankara: İmge Kitabevi, 1997; 110-250.

67. Gander M.J, Gardiner H.W. Çocuk ve Ergen Gelişimi. Ankara: İmge Kitabevi, 1998; 100-220.
68. Çetinkaya S, Arslan S, Nur N. Sivas İl Merkezinde Sosyoekonomik Düzeyi Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyi. Klinik Psikiyatri, 2006; 9:116-122.
69. Khanlou N. Influences on adolescent self-esteem in multicultural Canadian secondary schools. Public Health Nurs, 2004; 21(5):404-411.
70. Janet SH, Kristen CK. Women, motivation and achievement. Artukel Psychology of Women Quarterly, 2001; 25(04):364-378.
71. Göktaş M. İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik benlik saygısı düzeyleri ile ders başarıları arasındaki ilişki. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eğitim Programları ve Öğretimi A.B.D. 2008.
72. Kılıç Duran Ş. 9, 10, 11 yaşındaki çocukların zihinsel gelişim ve benlik saygısına ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji, İnsan Bilimleri ve Felsefe A.B.D. 2007.
73. Brack C. J, Orr D. P, Ingersoll G. Pubertal maturation and adolescent self-esteem. Journal of Adolescent Health Care, 1988; Vol: 9: 280-285.
74. Ceyla R. Çocukların benlik kavramları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi, 2009; 34 (361): 6-12.
75. Kahriman İ. Adölesanlarda aile ve arkadaşlarından algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2002.
76. Aydoğan S. İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin umut ve benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2010.
77. Çuhadaroglu F. Adölesanlarda özdeğer duygusu ve çeşitli psikopatolojik durumlarla ilişkisi. Düşünen Adam, 1990; 3 (3): 71-75.
78. Yavuzer H. Anne-baba okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995; 110-200.
79. Sphancer N, Bennet-Murphy L. The link between daycare experience and attitudes toward daycare and maternal employment. Early Child Development and Care. Vol.176 No.1, January 2006; 87-97.
80. Gökçakan N, Gökçakan Z, Yılmaz E, Şimşek V. VI Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2001; 61.
81. Altınsoy Y. Aile ortamında ve yetiştirme yurtlarında yetişen 9-16 yaş grubu çocuk özkavramlarının karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1999.
82. Kulaksızoğlu A. Kişisel Gelişim Uygulamaları, Nobel Yayıncılık, Ankara 2003; 75-110.
83. Burger J. M. Kişilik. Çev: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık, 2006; 25-100.
84. Leonard BJ, Brust JD, Abrahams G, Sielaff B. Self-concept of children and adolescent with cleft Lip and/or palate. Cleft Palate J. 1991; 28:347-353.

85. Terry RL, Berg AJ, Phillips PE (1983) The effect of eyeglasses on self-esteem. Am Ophtalm Assoc. 1983; 54: 947–949.
86. Terry RL, Soni PS, Horner DG. Spectacles, contact lenses, and children's self-concepts: a longitudinal study. Optom Vis Sci. 1997; 74: 1044–1048.
87. Toros F, Ünal S, Arslanköylü AE, Çamdeviren H. Obesity and psychiatric problems in children and adolescents. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2003; 4:310-317.
88. Coopersmith, S. The antecedent of self- esteem. SanFrancisco: W.H. freeman and comp, 1967.
89. Twenge JM, Campbell WK. Self Esteem and Socio Economic Status: A Meta Analytic Review. Personality and Social Psychology Review, 2002; 6 (1):59-71.
90. Kahrıman İ. Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksek okulu öğrencilerinin yapılan benlik saygılarının ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2005; 9 (1):24-32.

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili öğrencimiz;	
SDÜ Tıp Fakültesi Aile Hekimliği ABD tarafından 'Adolesanlarda Sosyodemografik özelliklerle Özkavram arasındaki ilişki' isimli araştırma yapılmaktadır. Bu çalışma için aşağıdaki anketi doldurmanız sizin sağlığınızı değerlendirmek açısından önemlidir. Aşağıdaki sorulara doğru ve özenli cevap vermeniz rica ederiz. Çalışmanın sonuçları gizli kalacak olup, isim yazmanız gerek yoktur	
Dr. Özge TUNCER	
1	CİNSİYET [1] Erkek [2] Kız
2	BOY
3	KİLO
4	KAÇ KARDEŞİNİZ VAR ☐ KIZ ☐ ERKEK ☐ İKİZ ☐
5	ANNENİZİN YAŞI [1] 25-30 [2] 31-35 [3] 36-40 [4] 41-45 [5] 46-50 [6] 51 ve üzeri
6	ANNENİZİN EĞİTİM DURUMU [1] Okur-yazar değil [2] Okur-yazar [3] ilkokul [4] Ortaokul [5] Lise [6] Üniversite [6] Diğer.....
7	ANNENİZİN MESLEĞİ [1] Memur [2] İşçi [3] Emekli [4] Ev Hanımı [5] Esnaf [6] Serbest Meslek [7] Çiftçi [8] İşsiz [9] Diğer
8	BABANIZIN YAŞI [1] 25-30 [2] 31-35 [3] 36-40 [4] 41-45 [5] 46-50 [6] 51 ve üzeri
9	BABANIZIN EĞİTİM DURUMU [1] Okur-yazar değil [2] Okur-yazar [3] ilkokul [4] Ortaokul [5] Lise [6] Üniversite [6] Diğer.....
10	BABANIZIN MESLEĞİ [1] Memur [2] İşçi [3] Emekli [4] Esnaf [5] Serbest Meslek [6] Çiftçi [7] İşsiz [8] Diğer
11	Evinizde birlikte yaşadıklarınız hangi seçenekte verilmiştir?
	[1] Anne- babam [3] Anne- babam ve dede - ninem [2] Anne- babam ve kardeşlerim [4] Anne- babam, kardeşlerim ve dede - ninem [5] Diğer (Belirtiniz).....
12	Birlikte yaşadığınız kişilerden en iyi kiminle anlaşıyorsunuz?
	[1] Annem [4] Erkek kardeşim [7] Diğer (belirtiniz)..... [2] Babam [5] Dedem [3] Kız kardeşim [6] Ninem
13	Ailenizde anlaşamadığınız bir kişi var mı?
	[1] Evet [2] Hayır
14	Cevabınız evet ise kim olduğunu belirtiniz?
	[1] Annem [4] Erkek kardeşim [7] Diğer (belirtiniz)..... [2] Babam [5] Dedem [3] Kız kardeşim [6] Ninem
15	Okulda arkadaşlarınızla sorun yaşıyor musunuz?
	[1] Evet [2] Hayır
16	En iyi arkadaşınız kim?
17	Okulda dersleriniz nasıl?
	[1] Çok iyi [2] İyi [3] Orta [4] Zayıf [5] Çok zayıf
18	Kronik (sürekli) hastalığınız var mı?
	[1] Evet [2] Hayır
19	Cevabınız evet ise hastalığınızın adını yazınız?
20	Gözlük kullanıyor musunuz?
	[1] Evet [2] Hayır
21	Daha önceden bir ameliyat geçirdiniz mi?
	[1] Evet [2] Hayır
22	Ekonomik durumunuz sizce nasıl?
	[1] Yüksek [2] Orta [3] Düşük
23	Yakın zamanda sizi etkileyecek duygusal bir olay yaşadınız mı?
	[1] Evet [2] Hayır
24	Hiç intihar etmeyi düşündünüz mü?
	[1] Evet [2] Hayır

EK 2. Çocuklarda Öz-kavram Ölçeği

KENDİM HAKKINDA DÜŞÜNCELERİM	
AÇIKLAMA: Aşağıda 80 cümle var. Bunlardan sizi tanımlayanları evet, tanımlamayanları ise hayır ile cevaplandırın. Bazı cümlelerde karar vermek zor olabilir. Yine de lütfen bütün cümleleri cevaplayın. Aynı cümleyi hem evet hem hayır şeklinde işaretlemeyin. Unutmayın; cümledeki ifade genellikle sizi anlatıyorsa evet, genellikle sizi anlatmıyorsa hayır olarak işaretleyeceksiniz. Cümlenin size uygun olup olmadığını en iyi siz kendiniz bilebilirsiniz. Bunun için kendinizi gerçekten nasıl görüyorsanız aynen öyle cevaplandırın. Cevaplarınızı işaretlerken Evet ve Hayır seçeneklerinin altındaki kutucuğa (x) şeklinde işaret koyun.	
1	İyi resim çizerim
2	Okul ödevlerimi bitirmem uzun sürer
3	Ellerimi kullanmada becerikliyimdir
4	Okulda başarılı bir öğrenciyimdir
5	Aile içinde önemli bir yerim vardır
6	Sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyorlar
7	Mutluyum
8	Çoğunlukla neşesizim
9	Akıllıyım
10	Öğretmenler derse kaldırıncaya heyecanlanırım
11	Dış (fiziki) görünüşüm beni rahatsız ediyor
12	Genellikle çekingenim
13	Arkadaş edinmekte güçlük çekiyorum
14	Büyüdüğümde önemli bir kimse olacağım
15	Aileme sorun yaratırım
16	Kuvvetli sayılırım
17	Sınavlardan önce heyecanlanırım
18	Okulda terbiyeli, uyumlu davranırım
19	Herkes tarafından pek sevilen biri değilim
20	Parlak güzel fikirlerim vardır
21	Genellikle kendi dediklerimin olmasını isterim
22	İstedğim birşeyden kolayca vazgeçerim
23	Müzikte iyiyim
24	Hep kötü şeyler yaparım
25	Evde çoğu zaman huysuzluk yaparım
26	Sınıfta arkadaşlarım beni sayarlar
27	Sinirli biriyim
28	Gözlerim güzeldir
29	Derse kalktığımda bildiklerimi sıkılmadan anlatırım
30	Derslerde sık sık hayal kurarım
31	(Kardeşiniz varsa) Kardeş(ler)ime satışırım
32	Arkadaşlarım fikirlerimi beğenir
33	Başım sık sık belaya girer
34	Evde büyüklerimin sözünü dinlerim
35	Sık sık üzülür, meraklanırım
36	Ailem benden çok şey bekliyor
37	Halimden memnunum
38	Evde ve okulda pek çok şeyin dışında bırakıldığım hissine kapılırım

39	Saçlarım güzeldir
40	Çoğu zaman okul faaliyetlerine gönüllü olarak katılırım
41	Şimdiki halimden daha başka olmayı isterdim
42	Geceleri rahat uyurum
43	Okuldan hiç hoşlanmıyorum
44	Arkadaşlar arasında oyunlara katılmak için bir seçim yapılırken, en son seçilenlerden biriyim
45	Sık sık hasta olurum
46	Başkalarına karşı iyi davranmam
47	Okul arkadaşlarım güzel fikirlerimin olduğunu söyler
48	Mutsuzum
49	Çok arkadaşım var
50	Neşeliyim
51	Pek çok şeye aklım ermez
52	Yakışıklıyım / güzelim
53	Hayat dolu bir insanım
54	Sık sık kavgaya karışıırım
55	Erkek arkadaşlarım arasında sevilirim
56	Arkadaşlarım bana sık sık sataşırlar
57	Ailemi düş kırıklığına uğrattım
58	Hoş bir yüzüm var
59	Evde hep benle uğraşırlar
60	Oyunlarda ve sporda başı hep ben çekerim
61	Ne zaman bir şey yapmaya kalksam her şey ters gider
62	Hareketlerimde hantal ve beceriksizim
63	Oyunlarda ve sporda, oynamak yerine seyredirim
64	Öğrendiklerimi çabuk unuturum
65	Herkesle iyi geçinirim
66	Çabuk kızarım
67	Kız arkadaşlarım arasında sevilirim
68	Çok okurum
69	Bir grupta birlikte çalışmaktansa tek başıma çalışmaktan hoşlanırım
70	(Kardeşleriniz varsa) Kardeş(ler)imi severim
71	Vücutça güzel sayılırım
72	Sık sık korkuya kapılırım
73	Her zaman bir şeyler düşürür ve kırarım
74	Güvenilir bir kimseyim
75	Başkalarından farklıyım
76	Kötü şeyler düşünürüm
77	Kolay ağlarım
78	İyi bir insanım
79	İşler hep benim yüzümden ters gider
80	Şanslı bir kimseyim